

The secret art of feeling good

(Delaere, K., 2010)

Onderzoek naar het welbevinden van (hoog)begaafde leerlingen

Door: Esther Delaere- van Esch
Studentnummer: 1357275
Begeleid door: Maria van der Wiel
Mei 2010

Master Special Educational Needs
Fontys opleidingscentrum Speciale Onderwijszorg
Leerroute: Remedial Teacher

Inhoudsopgave.

Samenvatting:	4
Inleiding:	6
1. Aanleiding en probleemstelling	10
1.1 Aanleiding voor mijn onderzoek.	10
1.2 Signaleren van (hoog)begaafde leerlingen op mijn school.	10
1.3 Versnellen	11
1.4 (Hoog)begaafdheid en sociaal emotionele ontwikkeling	12
1.5 Onderzoek.	12
1.5.1. Doel van het onderzoek:	13
1.5.2. Doel in het onderzoek:	13
1.5.3. Deelvragen:	13
1.6 Samenvattend:	13
2. Theoretische onderbouwing	14
2.1. Wat is hoogbegaafdheid?	14
2.1.1 Triadischmodel van Renzulli	14
2.1.2 Triadisch model van Renzulli en Mönks	16
2.1.3 Multifactoren model van Heller	17
2.2 Van theorie naar praktijk	19
2.3 Samenvattend:	21
3. Onderzoeksmethodologie	22
3.1. Onderzoeksvorm	22
3.2. Data verzamelen en operationalisatie	22
3.2.1. Data analyse.	24
3.2.2. Triangulatie	25
3.4 Ethische kwesties	25
4. Datapresentatie	26
4.1 Kwalitatieve en kwantitatieve analyse vragenlijst leerkrachten.	26
4.2. Kwantitatieve analyse vragenlijst leerlingen	32
4.2.1. Kwalitatieve analyse vragenlijst leerlingen:	33
4.3 Kwantitatieve analyse vragenlijst ouders:	34
4.3.1 Kwalitatieve analyse vragenlijst ouders	35
4.4 Observatie	36
4.5 Gesprek met Jan	36
4.6 Kwalitatieve analyse kenmerken leerlingen in de klas en plusklas.	37
4.6 Reflecteren op eigen handelen:	37
5. Conclusies	39
5.1. Conclusie vragenlijst leerkrachten.	39

5.2. Conclusie vragenlijst kinderen. _____	40
5.3. Conclusie vragenlijst ouders. _____	41
5.4 Conclusie observaties _____	42
5.5 Conclusie eigen handelen: _____	42
5.6 Aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek. _____	42
5.7. Samenvattend: _____ Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.	
6. <i>Evaluatie</i>	45
6.1 Het onderzoek. _____	45
6.2 Ervaringen. _____	46
6.3 Reflectie op mezelf: _____	47
6.4 Samenvattend. _____	48
<i>Literatuurlijst:</i>	49
Bijlage 1, Brief aan collega's _____	50
Bijlage 2, Brief aan ouders. _____	51
Bijlage 3, Toestemmingsformulier ouders. _____	52
Bijlage 4, Vragenlijst collega's. _____	53
Bijlage 5, vragenlijst ouders. _____	55
Bijlage 6, Vragenlijst voor leerlingen. _____	57
Bijlage 8, Artikel 'The social and emotionel adjustment of young, intellectualis gifted children'	59
Bijlage 9, Mindmap Hoogbegaafdheid. _____	60

Samenvatting.

Steeds meer scholen bieden (hoog)begaafde kinderen speciale begeleiding aangepast aan het niveau van deze kinderen. Vaak gebeurt dit in de vorm van een plusklas waarin gelijkgestemden bij elkaar komen.

Op mijn school zijn we hard aan het werk om (hoog)begaafde kinderen de juiste begeleiding te kunnen bieden. Dit gaat niet zonder slag of stoot.

Scholing voor de collega's over hoogbegaafdheid lijkt van belang om de continuïteit en een doorgaande lijn in het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen te waarborgen.

Het is allereerst belangrijk dat alle collega's een juiste definitie over hoogbegaafdheid kunnen geven en weten wat hoogbegaafdheid inhoudt. De kennis op het gebied van hoogbegaafdheid dient te worden vergroot. Een IQ vanaf 130 is voor een groot deel van de collega's dé definitie van hoogbegaafdheid. De focus ligt voornamelijk op de cognitieve aspecten van hoogbegaafdheid.

Opvattingen van collega's over de sociaal emotionele ontwikkeling van (hoog)begaafde kinderen berusten nog voor een groot gedeelte op vooroordelen. Deze verloopt volgens hen moeizaam en anders. De ontwikkeling op sociaal emotioneel gebied loopt volgens hen vaak achter in vergelijking met leeftijdsgenoten. Het welbevinden van deze kinderen zou volgens een deel van mijn collega's niet positief zijn omdat de sociaal emotionele ontwikkeling zo moeizaam verloopt.

De sociaal emotionele ontwikkeling van (hoog)begaafde kinderen is voor veel onderwijsgevendenden een punt van discussie. Wanneer men willekeurige leerkrachten vraagt kenmerken van (hoog)begaafde kinderen te noemen, wordt sociaal- emotioneel zwak of sociaal minder vaardig het meest genoemd. (De Bruin- de Boer & Van Gerven, 2009)

Na mijn theoriestudie om antwoord te vinden op de vraag 'Kan ik bewerkstellingen dat het welbevinden van een (hoog)begaafde kind, op school een positieve ontwikkeling doormaakt?' is mij veel duidelijk geworden over de sociaal emotionele ontwikkeling van (hoog)begaafde kinderen.

Er is namelijk niets mis mee in vergelijking met leeftijdsgenootjes. Sterker nog, (hoog)begaafde kinderen zijn vaak sociaal emotioneel méér ontwikkeld in vergelijking met hun leeftijdsgenootjes.

Het welbevinden van deze (hoog)begaafde leerlingen kan echter wel in het gedrang komen, door verveling, wanneer het onderwijs niet juist wordt aangepast aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen. Het onderwijs verrijken en verdiepen is van belang om verveling bij (hoog)begaafde kinderen te voorkomen. Veel collega's zijn pas bereid tot het overgaan op verrijken en verdiepen van een leerling wanneer deze laat zien de basisstof perfect te beheersen. Vaak wordt verrijkings- en verdiepingsstof als extra aangeboden waardoor een leerling idee krijgt dat hij zijn werk nooit af krijgt.

Daarnaast is het voor het welbevinden van (hoog)begaafde leerlingen van belang om in contact te komen met gelijkgestemden of anders gezegd ontwikkelingsgelijken.

Onderzoek heeft aangetoond dat kinderen met een IQ tot 145 over het algemeen op sociaal- emotioneel gebied geen afwijkende ontwikkeling doormaken omdat zij over het algemeen wel iemand in hun omgeving vinden met een gelijk ontwikkelingsniveau. Echter, extreem (hoog)begaafde kinderen lopen wel een verhoogd risico om sociale en/of emotionele problemen te ontwikkelen omdat zij weinig mogelijkheden hebben tot spiegeling aan ontwikkelingsgelijken. Dit maakt het lastig voor (hoog) begaafden om een reëel zelfbeeld te ontwikkelen. (Drent & Van Gerven, 2007)

Bovengenoemde redenen geven direct het belang en de meerwaarde van een plusklas aan. Een mogelijkheid, door school geboden, waar (hoog)begaafde leerlingen gelijkgestemden kunnen ontmoeten kan het welbevinden van (hoog)begaafde leerlingen op een positieve manier beïnvloeden.

Inleiding.

Het onderzoek naar het welbevinden van (hoog)begaafde leerlingen is uitgevoerd door mij, Esther Delaere. Ik heb onderzocht hoe het gesteld is met het welbevinden van (hoog)begaafde kinderen op mijn school. Tevens heb ik onderzocht wat mijn collega's verstaan onder het begrip (hoog)begaafdheid en hoe zij tegen de sociaal emotionele ontwikkeling van (hoog)begaafde kinderen aankijken.

Sinds het schooljaar 2001 – 2002 ben ik werkzaam op jenaplan basisschool de Kring in Rijen. Ik ben leerkracht van groep 6-7-8. In het jenaplan onderwijs noemt men dit een stamgroep. De leerkracht noemt men stamgroepleerkracht.

Onze school heeft 15 stamgroepen en ongeveer 350 leerlingen. Kinderen uit verschillende jaargroepen zitten bij elkaar in de klas. We hebben vier groepen in de onderbouw. Daarin zitten kinderen uit groep 1 en 2 bij elkaar. Er zijn zes middenbouwgroepen waarin kinderen uit groep 3-4-5 bij elkaar zitten. En er zijn vijf bovenbouw groepen met kinderen uit groep 6-7-8. De kinderen uit de midden- en bovenbouw zitten drie jaar in dezelfde stamgroep.

Het idee hierachter is dat kinderen uit verschillende jaargroepen veel van elkaar kunnen leren. Persoonlijk vind ik de 3 verschillende jaargroepen in één stamgroep echt een pré in het onderwijs.

Een aantal voordelen van een 3-jarige stamgroep in vergelijking met een jaarklas zijn:

- De kinderen zijn achtereenvolgens jongste, middelste en oudste binnen een groep.
- Er wordt gebruik gemaakt van meer kunnen en meer weten. De ouderen helpen de jongeren en vice versa.
- Kinderen kunnen zelfstandiger werken, zijn minder afhankelijk van de leerkracht door onderlinge hulp.
- Terugval in ontwikkeling heeft geen directe gevolgen, als een leerling een jaar over moet doen blijft hij toch bij een aantal zelfde klasgenoten in de groep.
- Kinderen die al bepaalde vaardigheden hebben kunnen een stimulerende uitwerking hebben op kinderen die dat nog niet hebben.
- De kans op het vinden van gelijkgestemden in een 3-jarige stamgroep is groter.

In mijn groep helpen alle kinderen elkaar. De verschillen tussen kinderen uit groep 6 en groep 8 zijn soms groot. Denk bijvoorbeeld aan lichamelijke ontwikkeling en vervroegde puberteit). Toch voelen de kinderen in de groep zich verantwoordelijk voor elkaar. Dit uit zich in elkaar helpen, bijvoorbeeld voor elkaar opkomen tijdens conflicten op het schoolplein.

Onze school werkt volgens de principes van het jenaplanonderwijs¹. Dit is een nooit eindigend proces. Steeds zullen we als school, samen met het team, kinderen en ouders blijven werken om iedereen een zo goed en fijn mogelijk plekje in de samenleving te geven. De 20 principes van het jenaplanonderwijs zijn voor ons het uitgangspunt. De principes zijn in drie groepen geordend. De eerste vijf principes gaan over het gewenste mensbeeld, de volgende vijf principes gaan over de wensen binnen de samenleving en de laatste tien principes gaan over opvoeding en onderwijs.

Het onderzoek heb ik op mijn school uitgevoerd. Een aantal collega's, de kinderen uit de pilot² plusklas van mijn school en de ouders van deze kinderen hebben aan mijn onderzoek meegewerkt.

Om verschillende redenen heb ik voor dit onderzoek gekozen.

Ten eerste wordt het onderwerp hoogbegaafdheid nauwelijks behandeld tijdens de opleiding voor remedial teacher aan de Fontys hoge school. Het onderwerp is tijdens een paar modules even aangetipt maar er is nergens diep op dit onderwerp ingegaan.

Ten tweede heb ik sinds dit schooljaar een (hoog)begaafd kind in de groep, Jan.

Inmiddels heb ik een goed contact met Jan maar in het begin van het schooljaar was dit nog niet het geval. Ik wist niet hoe ik mijn onderwijs aan moest passen aan de onderwijsbehoeften van Jan en kon met mijn hulpvraag nauwelijks ergens terecht omdat er weinig tot geen expertise binnen school is over (hoog)begaafde kinderen. Collega's waarbij Jan in groep gezeten heeft, heb ik om raad gevraagd maar ook zij konden mij niet helpen. Er is onder mijn collega's veel twijfel over Jan en het feit dat hij (hoog)begaafd zou zijn. Dit komt omdat dit niet of nauwelijks te zien is aan zijn schoolwerk. Hij is vaak niet in staat zijn werk af te krijgen. Jan is slordig en chaotisch.

¹ Bekijk alle 20 principes van het jenaplan onderwijs in de schoolgids van De Kring op: http://www.jps-dekring.nl/di/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=34&Itemid=54. Geraadpleegd op 28/04/2010.

² Proefperiode op basisschool de Kring met een plusklas voor (hoog)begaafde kinderen onder begeleiding van een externe begeleider.

Collega's vinden hem qua gedrag erg jong en vragen zich af of Jan het wel leuk heeft op school. Ze vinden dat Jan sociaal emotioneel niet sterk is.

Hoewel ik niet getwijfeld heb aan cognitieve capaciteiten van Jan vond ik zijn gedrag opmerkelijk. Na enig gepieker over het onderwerp voor mijn onderzoek heb ik er uiteindelijk voor gekozen onderzoek te doen naar het welbevinden van Jan en enkele andere (hoog)begaafde kinderen op mijn school. Door het onderzoek hoop ik dat ik mijn onderwijs beter kan afstemmen op de onderwijsbehoeften van Jan en dat van andere (hoog)begaafde kinderen op school.

Door middel van dit onderzoek hoop ik meer expertise te krijgen over het onderwerp hoogbegaafdheid. Met name over de omgang met (hoog)begaafde kinderen zodat ik mijn onderwijs beter kan afstemmen op de onderwijsbehoeften van deze kinderen. Ik wil deze kinderen beter begrijpen

Doordat ik meer expertise vergaar over het onderwerp hoogbegaafdheid kan ik mijn collega's adviseren over het onderwijs aan (hoog)begaafde kinderen.

De uitkomsten van mijn onderzoek worden door de directie van mijn school ingezet om een beleidsplan te schrijven voor (hoog)begaafde kinderen op mijn school. Momenteel is in het zorgbeleid niets opgenomen over de zorg voor (hoog)begaafde kinderen. Deze kinderen krijgen op mijn school nog nauwelijks aandacht. Verschillende Collega's proberen (hoog)begaafde kinderen wel extra hulp te bieden maar hierin zit nog geen doorgaande lijn. Iedereen handelt naar eigen goeddunken.

De uitkomsten van mijn onderzoek worden door de directie van mijn school gebruikt om te bekijken of er eventueel extra scholing voor collega's over hoogbegaafdheid nodig is. Meer kennis over hoogbegaafdheid zal de begeleiding van de kinderen die dit nodig hebben ten goede komen.

Door middel van mijn onderzoek kan ik advies uitbrengen aan de werkgroep (hoog)begaafdheid op mijn school.

Sinds het begin van het schooljaar 2009/2010 maak ik deel uit van deze werkgroep. Samen met drie collega's uit de onder- midden- en bovenbouw, de interne begeleider en mijn directeur vormen we een werkgroep. Met deze werkgroep zijn we op zoek naar een oplossing voor een goede begeleiding van (hoog)begaafde kinderen binnen onze school. We onderzoeken samen de mogelijkheden voor het opzetten van een plusklas

op school. De oplossing die we uiteindelijk kiezen dient te passen binnen de principes van het jenaplan onderwijs.

Het beleidstuk over de begeleiding van (hoog)begaafde kinderen dient aan het einde van dit schooljaar voltooid te zijn. Vanaf begin van het schooljaar 2010/2011 krijgen (hoog)begaafde kinderen op mijn school extra begeleiding in een plusklas.

1. Aanleiding en probleemstelling.

1.1. Aanleiding voor mijn onderzoek.

Een belangrijke reden dat ik het onderwerp hoogbegaafdheid voor mijn onderzoek wil gebruiken is dat dit onderwerp nauwelijks behandeld wordt tijdens de Remedial Teacher master opleiding die ik momenteel volg aan de Fontys hogeschool in Tilburg. Ik vind hoogbegaafdheid echter zo'n belangrijk aspect binnen het (zorg)onderwijs dat ik ervoor kies dit onderwerp te gaan bestuderen. Feit blijft dat ik het betreurt dat er geen aandacht binnen de opleiding aan hoogbegaafdheid wordt besteed.

Sinds kort is op mijn school de werkgroep hoogbegaafdheid in het leven geroepen. Samen met vier andere collega's en de directeur maak ik deel uit van deze werkgroep. Gezamenlijk hebben we de opdracht te onderzoeken hoe we binnen de school hoogbegaafde kinderen beter kunnen begeleiden. De zorg binnen mijn school richt zich voornamelijk op de zwakkere leerlingen. Dit is natuurlijk een goede zaak, deze kinderen hebben nu eenmaal extra zorg nodig, maar hoogbegaafde leerlingen hebben ook recht op zorg. Reden om de zorg binnen de school ook hierop af te stemmen.

1.2. Signaleren van (hoog)begaafde leerlingen op mijn school.

(Hoog)begaafde leerlingen worden op mijn school voornamelijk gesignaleerd wanneer de leerling cognitief een voorsprong van minstens een jaar heeft. Vaak worden extra verwerkingsmaterialen ingezet.

Verrijking of verdieping voor leerlingen houdt op mijn school voornamelijk in dat (hoog)begaafde kinderen zichzelf bezig dienen te houden met extra materialen. Hieraan werken zij zelfstandig. De zorg gaat naar de zwakkere leerlingen. Zij krijgen zowel binnen als buiten de klas extra begeleiding. (Hoog)begaafde leerlingen krijgen tot nu toe op mijn school nooit begeleiding van een remedial teacher binnen of buiten de klas. Er is weinig expertise in huis op het gebied van (hoog) begaafdheid bij mijn collega's. Dat vind ik spijtig.

Wanneer leerkrachten in de groepen op mijn school te maken krijgen met (hoog)begaafde leerlingen kunnen ze geen beroep doen op de kennis van collega's. Ze gaan zelf op zoek naar middelen en manieren om leerlingen te

helpen. We blijven steeds opnieuw het wiel uitvinden wat betreft de begeleiding van (hoog)begaafde kinderen.

(Hoog)begaafde kinderen worden vaak alleen op basis van testresultaten gesignaleerd. Soms wordt gekozen voor het doortoetsen van een leerling met behulp van het Cito leerlingvolgsysteem om het cognitieve niveau van een leerling te bepalen (vaak alleen op rekengebied). Wanneer een leerling op toetsen van een hoger niveau A-scores behaalt wordt in overleg met ouders een plan van aanpak besproken. Regelmatig mag een leerling in een hoger niveau gaan rekenen.

1.3. Versnellen.

Het is op mijn school ook al verschillende keren voorgekomen dat leerlingen versneld doorstromen naar een hogere groep. Ze slaan een klas over omdat de didactische voorsprong meer dan een jaar bedraagt en de voorsprong zich op meerdere gebieden manifesteert. Een logische stap waar ik me in kan vinden. Er wordt geacht dat versneld doorstromen voldoende is om aan de onderwijsbehoeften van een kind tegemoet te komen. Een kind dat versneld doorstroomt krijgt geen extra begeleiding en volgt gewoon het programma van de groep mee.

Ik wil dit aan de hand van een voorbeeld verduidelijken:

Sinds het begin van dit schooljaar zit Jan bij mij in groep 6. Jan is vanuit begin groep 4 versneld doorgestroomd naar 5 omdat hij de stof van 4 al beheerste. Op verzoek van de ouders van Jan is een hoogbegaafdheid specialist uitgenodigd op school om de leerkracht van Jan, de ouders van Jan en de school te adviseren. Zowel de ouders als de leerkracht van Jan hebben een vragenlijst over Jan ingevuld. Aan de hand van de ingevulde lijsten heeft de hoogbegaafdheidsspecialist geadviseerd om Jan versneld te laten doorstromen naar groep 5.

Nu zit Jan bij mij in groep 6. Naar mijn idee is het effect van de versnelling al weer over voor Jan en heeft hij behoefte aan hulp en goede begeleiding. Begin dit jaar had ik een gesprek met bovengenoemde specialist, de ouders van Jan en de IB-er van mijn school. Tijdens dit gesprek kwam naar voren dat

de hoogbegaafdheidsspecialist Jan nog nooit ontmoet heeft. Dit vind ik hoogst opmerkelijk, volgens mij moet bij advies over een leerling zeker met de leerling zelf gesproken worden. Dit om completer beeld te krijgen van de leerling om zo tot een goed advies over de leerling te komen. Alleen dan kan het onderwijs aangepast worden aan de onderwijsbehoeften van een leerling³.

1.4. (Hoog)begaafdheid en sociaal emotionele ontwikkeling.

Over het begeleiden van hoogbegaafde leerlingen zijn de meningen binnen mijn team verdeeld. Niet alle collega's zien de noodzaak van het verrijken en verdiepen van de leerstof van de leerlingen.

Er wordt makkelijk gezegd dat een leerling wel intelligent is maar sociaal emotioneel achter loopt. Deze achterstand dient eerst ingehaald te worden alvorens er wordt overgegaan op verrijken en verdiepen.

Naar mijn mening wordt het begrip sociaal emotionele ontwikkeling en welbevinden met betrekking tot (hoog)begaafde leerlingen vaak verkeerd gebruikt op mijn school. De conclusie over (hoog)begaafde kinderen berust vaak op vooroordelen over (hoog)begaafdheid. Een leerling laten versnellen is voor collega's vaak geen optie omdat zagezegd de leerling sociaal emotioneel daar niet aan toe zou zijn. Versnellen zou ten koste gaan van het welbevinden van het kind.

Een eenduidige visie over omgaan met (hoog)begaafde kinderen binnen mijn school is van belang om deze leerlingen goed te begeleiden.

1.5. Onderzoek.

Het welbevinden van (hoog)begaafde kinderen zou ik verder willen onderzoeken om beter bij de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen te kunnen aansluiten.

Door antwoorden te vinden op mijn onderzoeksvragen en subvragen moet het mogelijk zijn om in kaart te brengen wat collega's denken bij begrippen die te maken hebben met hoogbegaafdheid. Dit is van belang om tot een goede afstemming binnen het team te komen over begeleiding van (hoog)begaafde kinderen. Uiteindelijk kan mijn onderzoek leiden tot een goed beleidsstuk over omgaan met (hoog)begaafde kinderen binnen onze school.

³ Over verdere ontwikkelingen van Jan wordt nog diverse keren in dit onderzoek gesproken

1.5.1. Doel van het onderzoek.

Kan ik bewerkstelligen dat het welbevinden van een (hoog)begaafd kind, op school een positieve ontwikkeling doormaakt?

1.5.2. Doel in het onderzoek.

Hoe kan ik mijn onderwijs afstemmen op (hoog)begaafde kinderen zodat het welbevinden positief versterkt wordt?

1.5.3. Deelvragen.

- Wat is hoogbegaafdheid?
- Hoe breng ik het welbevinden van (hoog)begaafde kinderen in kaart?
- Wat doen we nu met (hoog)begaafde kinderen op mijn school?
- Hoe kan ik als leerkracht bevorderen dat (hoog)begaafde kinderen qua welbevinden een positieve ontwikkeling op school doormaken?
- Wat is de meerwaarde van een plusklas

1.6. Samenvattend.

Ik hoop dat ik door middel van dit onderzoek een verrijkings- en verdiepingsprogramma voor (hoog)begaafde kinderen binnen mijn school kan opzetten wat aansluit bij de cognitieve ontwikkeling van deze kinderen en wat tevens het welbevinden van de kinderen bevordert.

Ik hoop dat ik na dit onderzoek voldoende expertise in huis heb om aan te sluiten bij de onderwijsbehoefte van (hoog)begaafde kinderen en ik collega's, waar nodig, kan adviseren over hoogbegaafdheid binnen het basisonderwijs.

2. Theoretische onderbouwing.

2.1. Wat is hoogbegaafdheid?

Een eenduidige en precieze definitie voor hoogbegaafdheid bestaat er vooralsnog niet. In de wetenschap duikt nog sporadisch de opvatting op dat het begrip hoogbegaafdheid alleen maar inhoudt dat er sprake is van hoge intelligentie. Dit wordt ook wel een biologische definitie van het begrip hoogbegaafdheid genoemd. Hoogbegaafdheid wordt in deze definitie gezien als een aangeboren eigenschap waaraan niets meer te veranderen valt.

Men is het er inmiddels over eens dat hoogbegaafdheid geen kwestie is van een hoog IQ⁴ alleen. 'D Hondt en van Rossen (2008) stellen dat naast een hoge intelligentie, een hoge mate van creativiteit, sterke motivatie en permanente ondersteuning en begeleiding vanuit de omgeving noodzakelijk is om prestaties op hoogbegaafd niveau te kunnen leveren.

2.1.1. Triadischmodel van Renzulli.

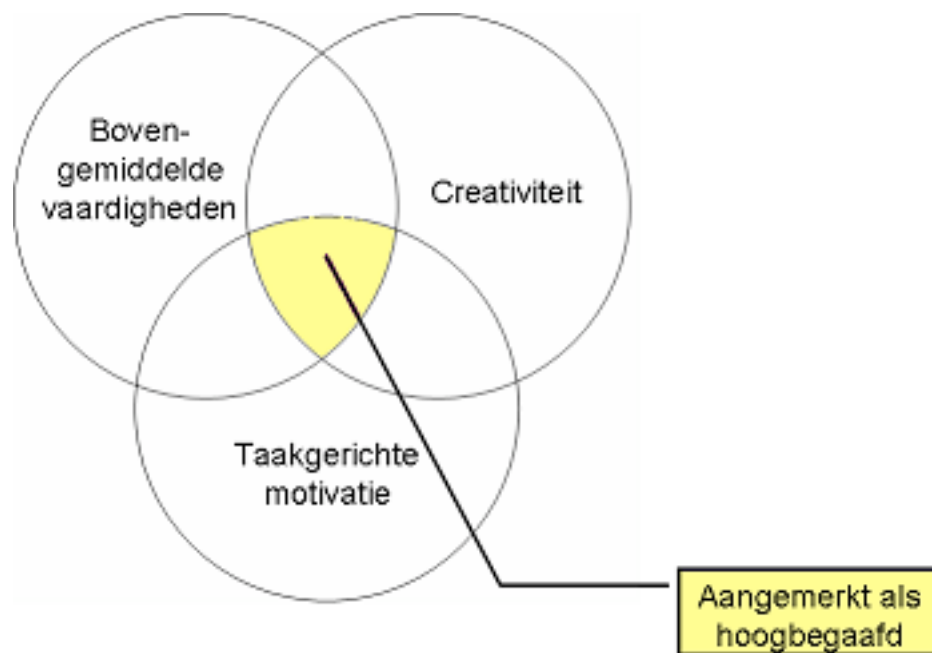
In de jaren '80 brengt de Amerikaanse psycholoog Renzulli het zogenaamde Triadischmodel van Renzulli (*figuur 1*). Hij stapt af van het enge begrip over hoogbegaafdheid waar het alleen over de intellectuele capaciteiten van een mens zou gaan⁵. Hij hecht ook belang aan zaken als motivatie en creativiteit.

⁴ Drent en van Gerven (2007) zeggen dat het gangbaar is dat personen die een I.Q score hebben hoger dan 130 kunnen komen tot prestaties op hoogbegaafd niveau.

⁵ http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/01_Hoogbegaafd/definities_in_lit.html. Geraadpleegd op:13/12/2009

Renzulli stelt dat de basis voor hoogbegaafdheid wordt gevormd door drie factoren:

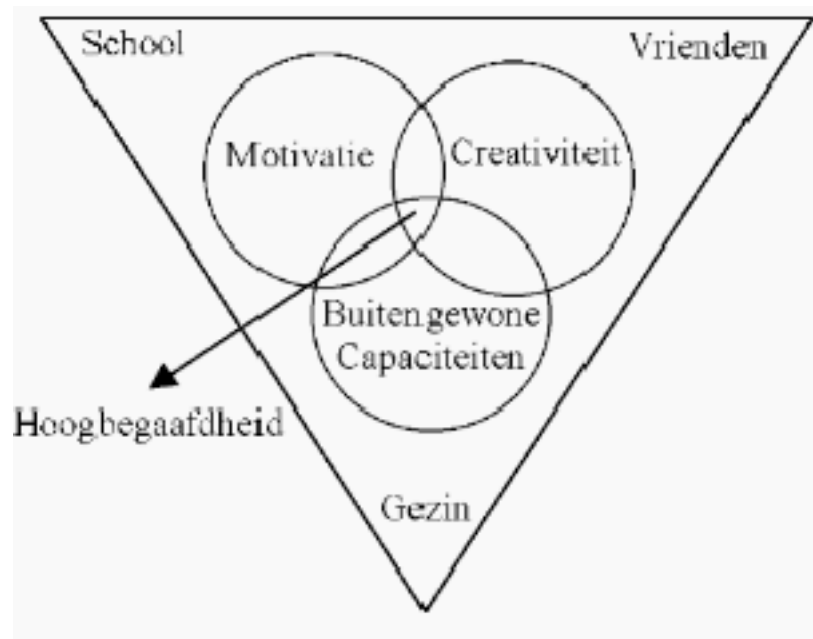
- Een hoge intelligentie (een hoog IQ).
- Doorzettingsvermogen om een taak te volbrengen; taakgerichtheid en volharding (motivatie).
- Creativiteit: creatief in het oplossen van problemen.

Figuur 1. Model van Renzulli.

2.1.2. Triadisch model van Renzulli en Mönks.

Het model van Renzulli wordt in 1985 uitgebreid (*figuur 2*) door Mönks⁶.

Figuur 2. Triadisch model van Renzulli en Mönks.

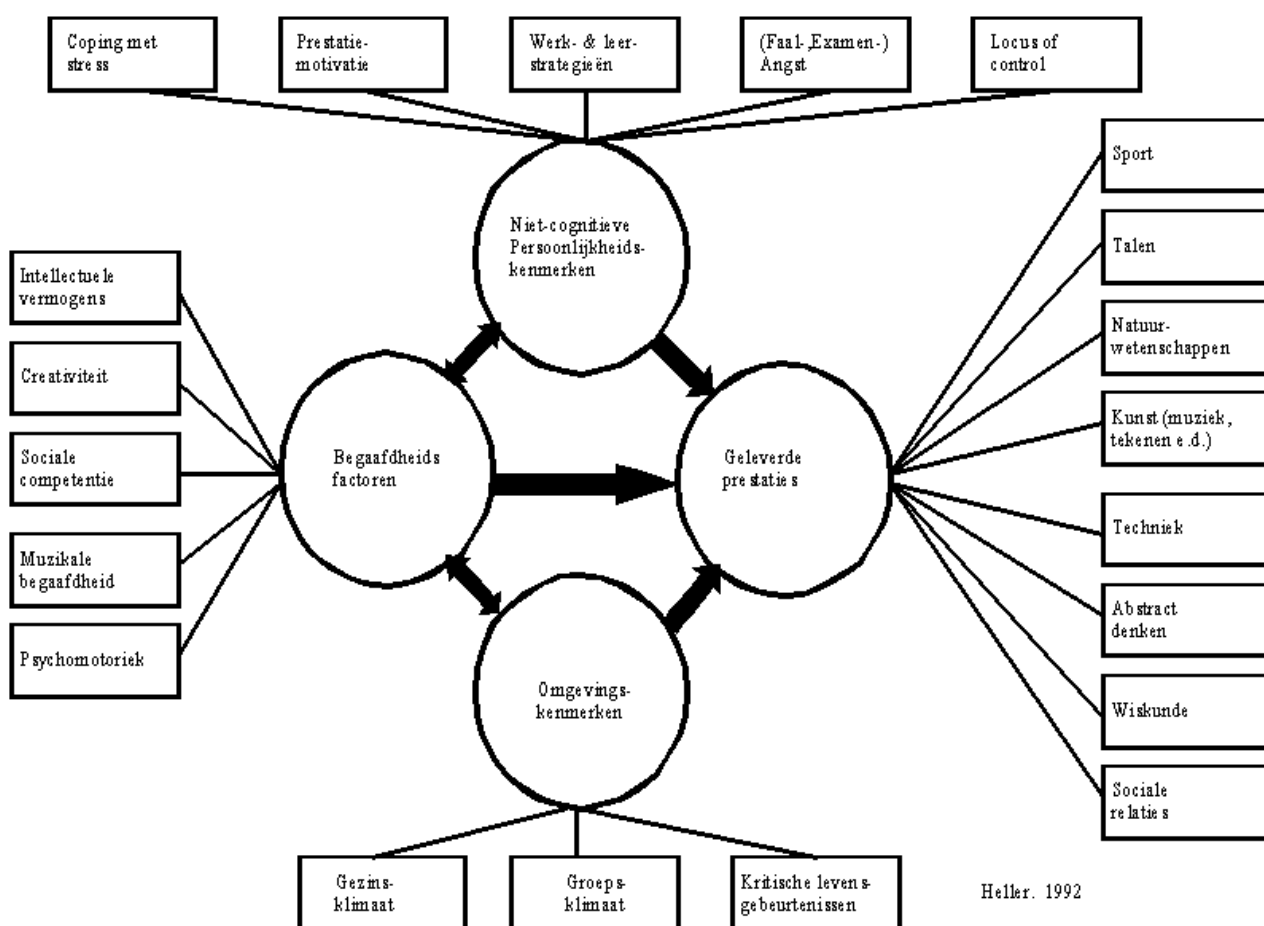
Hij voegt aan het model school (klas, aanpak, schoolklimaat), vrienden⁷ en gezin toe als factoren als basis voor hoogbegaafdheid. Deze factoren zouden een positieve of belemmerende invloed kunnen zijn op de ontplooiing van hoogbegaafdheid.

⁶ Buitengewoon hoogleraar Psychologie en Pedagogiek van het begaafde Kind aan de Radboud Universiteit te Nijmegen.

⁷ Met vrienden wordt hier 'peers' bedoeld, zogenaamde ontwikkelingsgelijken.

2.1.3. Multifactoren model van Heller.

In 1992 brengt Heller het model van Renzulli en Mönks samen met de theorieën van Gardner⁸ over Meervoudige Intelligentie (M.I.) in het multifactoren model (*figuur 3*). Gardner gaat uit van acht vormen van intelligentie die zich uiten in gelijkgenoemde prestatiegebieden: taalkundige, logisch mathematische, ruimtelijke, muzikale, lichamelijke, inter- en intrapersoonlijke en naturalistische intelligentie.

Figuur 3. Multifactorenmodel van Heller.

In de Nederlandse vertaling (2000) van het Multifactorenmodel van Heller worden de volgende vijf begaafdheidsfactoren aangegeven:

- Intellectuele capaciteiten.
- Muzikaliteit.
- Creativiteit.
- Sociale competentie.

⁸ Gardner is een Amerikaanse psycholoog die eind jaren zeventig, begin jaren tachtig een theorie ontwikkeld heeft over Meervoudige Intelligentie.

- Psychomotorische vaardigheden.

Bovenstaande begaafdheidsfactoren kunnen naar voren komen in acht prestatiegebieden die overeenkomen met de prestatiegebieden uit de M.I. theorie van Gardner. Heller stelt hierbij dat een persoon zijn intelligentie niet op één gebied ontwikkelt, maar op alle gebieden bovengemiddeld en op sommige zelfs uitzonderlijk presenteert.

Heller onderscheidt ook niet- cognitieve persoonlijkheidsfactoren. Deze hebben invloed op het feit of iemand al dan niet komt tot bijzondere prestaties.

De persoonlijkheidsfactoren die hij benoemt zijn:

- Prestatiemotivatie.
- Stressgevoeligheid.
- Werk- en leerstrategieën.
- Regulatievaardigheden (*vaardigheden die ingezet worden om bijvoorbeeld een proces te bewaken: plannen, oriënteren, uitvoeren en controleren.*)
- Zelfvertrouwen/faalangst.

Heller onderscheidt de volgende omgevingsfactoren:

- Gezin.
- School/ klassenklimaat.
- Kritische levenservaringen.

Nieuw bij deze omgevingsfactoren van Heller is de kritische levenservaring van een mens.

Drent en van Gerven (2007) zeggen over bovengenoemde theorieën het volgende:

‘De modellen zijn van belang om meer inzicht te krijgen in de factoren die een rol spelen bij het ontwikkelen van hoogbegaafdheid. Zo kan geconcludeerd worden dat zowel de aanleg (hoge intelligentie), de persoonskenmerken van een kind (‘het karakter’) als de omgeving zeer bepalend zijn. Het model van Heller biedt, in tegenstelling tot de twee andere modellen aanknopingspunten voor de onderwijspraktijk. Door goed te kijken naar het model en de leerling kan bekeken worden welke factoren van directe invloed zijn op het uitblijven van verwachte prestaties.’ (p.10)

Het multifactorenmodel wordt in Europa het meest gebruikt om hoogbegaafdheid te omschrijven.

Er zijn meer benaderingen bijvoorbeeld 'Cognitieve componenten modellen' waarbij het proces van informatieverwerking centraal staat. En de 'Sociale-culturele modellen'. Hier ligt de nadruk op het belang van de begaafdheid in de (sociale) omgeving. (Boulanger, Peters & Hoogeveen, 2000).

Voor alle theorieën is wat te zeggen vind ik, maar van belang blijft hoe er in de praktijk met hoogbegaafdheid omgegaan wordt.

2.2. Van theorie naar praktijk.

Kieboom (2009) stelt dat in een groot deel van de bestaande literatuur over hoogbegaafdheid de focus vooral ligt op de cognitieve⁹ aspecten van hoogbegaafdheid en dat er veel minder aandacht is voor de sociale en emotionele aspecten van hoogbegaafdheid.

De meeste wetenschappers zijn het erover eens dat er bij hoogbegaafdheid meer komt kijken dan alleen cognitie. Kieboom (2009) stelt dat hoogbegaafdheid bestaat uit een 'cognitief luik' en een 'zijnsluik'. In het 'zijnsluik' van hoogbegaafde kinderen zitten vier bijzondere kenmerken: perfectionisme, rechtvaardigheidsgevoel, hypergevoeligheid en een kritische instelling. Het is van belang dat er met deze kenmerken van het hoogbegaafde kind goed omgegaan wordt om te voorkomen dat deze eigenschappen het kind zelf gaan beperken.

Zo kan perfectionisme leiden tot faalangst. Het rechtvaardigheidsgevoel kan zich op verschillende vlakken uiten bijvoorbeeld in flinke discussies omdat afspraken niet nagekomen worden enerzijds tot depressieve gevoelens door het onrecht in de wereld anderzijds. Hypergevoeligheid kan zich op verschillende manieren manifesteren maar leidt vaak tot grote angsten. Door een kritische instelling jagen hoogbegaafde kinderen anderen vaak tegen zichzelf in het harnas omdat hun eerlijkheid verkeerd opgevat wordt.

⁹ De Amerikaanse wetenschapper Terman (1920) beschouwde mensen met een hoog IQ, vastgesteld aan de hand van Intelligentie als dé mensen van de toekomst. Het leek hem waarschijnlijk dat deze mensen hoog op de maatschappelijke ladder zouden komen, veel geld zouden verdienen, kortom erg gelukkig zouden zijn. Zijn theorie blijkt in de praktijk niet te kloppen. Echter tot op heden hebben hoogbegaafden vaak af te rekenen met de luxe gedachte die Terman ooit als een hypothese formuleerde.

De Bruin-de Boer & Van Gerven (2009) stellen dat de sociaal emotionele ontwikkeling van (hoog)begaafde kinderen voor vele een punt van discussie is. Wanneer men willekeurige leerkrachten vraagt kenmerken van (hoog)begaafde kinderen te noemen, wordt sociaal- emotioneel zwak of sociaal minder vaardig het meest genoemd.

Frumau, Span, De Bruin-de Boer & Wijnekus (in Drent & Van Gerven, 2007) hebben echter in onderzoek aangetoond dat kinderen met een IQ tot ongeveer 145 over het algemeen op sociaal-emotioneel gebied geen afwijkende ontwikkeling doormaken omdat zij over het algemeen wel iemand in hun omgeving vinden met een gelijk ontwikkelingsniveau.

Dit zelfde onderzoek heeft wel uitgewezen dat extreem (hoog)begaafde kinderen een verhoogd risico lopen om sociale en/of emotionele problemen te ontwikkelen omdat ze weinig mogelijkheden hebben tot spiegeling aan ontwikkelingsgelijken. Dit maakt de ontwikkeling van een reëel zelfbeeld lastig. (Drent en van Gerven, 2007)

Bovengenoemde risicofactoren hebben mijns inziens alles te maken met de vier kenmerken perfectionisme, rechtvaardigheidsgevoel, hypergevoeligheid en een kritische instelling uit het 'zijnsluik' zoals benoemd door Kieboom (2009).

Drent en van Gerven (2007) willen vervolgens het begrip sociaal emotionele ontwikkeling bewust uit elkaar trekken omdat deze in de praktijk vaak als synoniem van elkaar gebruikt worden. Hoewel de begrippen veel met elkaar te maken hebben is het niet juist ze als synoniem te gebruiken.

De sociale ontwikkeling betreft de manier waarop het kind leert omgaan met anderen. Bijvoorbeeld vriendschapsverwachtingen en opvattingen over trouw en loyaliteit. De emotionele ontwikkeling berust op vragen als 'wie ben ik' en 'waar liggen mijn grenzen'. Hiertoe behoren de ontwikkeling van het zelfbeeld en omgaan met gevoelens. Wel mag gesteld worden dat beide ontwikkelingen tot bloei komen indien een kind zich bevindt in een omgeving met ontwikkelingsgelijken en gelijkgestemden.

Tips voor scholen voor preventieve maatregelen om bovengenoemde problemen te voorkomen en een goede sociaal emotionele ontwikkeling te bevorderen zoals genoemd in Drent & Van Gerven (2007) zijn:

- 'Zorg voor een veilig klimaat waarin sociale acceptatie van alle leerlingen centraal staat.
- Laat de leerling merken dat zijn (hoog)begaafdheid (h)erkend wordt.
- Biedt hoogbegaafde leerlingen ook mogelijkheid tot onderlinge (h)erkenning'. (p.143)

2.3. Samenvattend.

Het welbevinden van hoogbegaafde kinderen binnen de school heeft mijn interesse.

Ik wil onderzoeken welke attitude wenselijk is om het welbevinden van hoogbegaafde kinderen een positieve ontwikkeling door te laten maken.

De vier bijzondere kenmerken uit het 'zijnsluik' waarover Kieboom (2009) spreekt wil ik graag meenemen in mijn onderzoek om antwoord op mijn vragen te vinden.

3. Onderzoeksmethodologie.

3.1. Onderzoeksvorm.

Mijn onderzoek is een praktijkonderzoek dat ik gebruik om het onderwijs op mijn school aan (hoog)begaafde kinderen te verbeteren.

Daar ik geen verbanden wil toetsen maar inzichtelijke kennis in een specifiek stukje onderwijs op mijn school wil krijgen, gebruik ik de casestudy als onderzoeksmethode (Kallenberg, Koster, Onstenk & Scheepsema, 2007). Ik wil een verzameling van gegevens aanleggen die zich richt op een specifieke situatie op het onderwijs binnen mijn school, namelijk het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen binnen mijn school. Om tot een goede afstemming over het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen binnen mijn team te komen onderzoek ik eerst hoe mijn collega's nu met (hoog)begaafde kinderen omgaan. En welke definitie ze geven aan het begrip hoogbegaafdheid.

3.2. Data verzamelen en operationalisatie.

Ik verzamel data middels de waarnemingsmethode bevragen (Harinck, 2008). Voor het bevragen maak ik gebruik van een semi- gestructureerde vragenlijst. Dit is een vragenlijst die in tegenstelling tot een gestructureerde vragenlijst, minder, maar meestal breed gestelde vragen bevat met een open karakter.

Ik kies voor open vragen omdat ik geenszins wil sturen in de antwoorden die door mijn collega's gegeven kunnen worden. De opvattingen binnen mijn team wat betreft hoogbegaafdheid zijn nogal divers. Door het stellen van open vragen hoop ik meer zicht te krijgen over de verschillende opvattingen over (hoog)begaafdheid binnen mijn team. Het risico dat collega's door het stellen van gesloten vragen of meerkeuze vragen sociaal wenselijk gaan antwoorden wil ik vermijden. Ik wil meer inzicht in het begeleiden van en de mening over (hoog)begaafde kinderen door mijn collega's op mijn school zoals dat nu is.

Door mijn collega's de vragen te laten beantwoorden hoop ik antwoord te krijgen op de subvraag: Wat doen we nu met hoogbegaafde kinderen op mijn school?

Hoewel ik in hoofdstuk 2 al een definitie van hoogbegaafdheid heb gegeven laat ik mijn collega's de vraag 'Wat is hoogbegaafdheid' ook beantwoorden. Zo hoop ik er zowel

achter te komen of alle collega's een definitie kunnen geven van het begrip hoogbegaafdheid en of iedereen ongeveer hetzelfde denkt over hoogbegaafdheid. Alle vijftientig collega's van mijn school en mijn directeur leg ik de vragenlijst voor.

Op de subvraag: 'Hoe kan ik als leerkracht bevorderen dat (hoog)begaafde kinderen qua welbevinden een positieve ontwikkeling op school doormaken?' heb ik na het bestuderen van literatuur over (hoog)begaafdheid en sociaal emotionele ontwikkeling al deels een antwoord gevonden (zie hoofdstuk 2). Ik vraag Jan middels een aantal informele gesprekken feedback te geven op mijn handelen in de klas ten aanzien van het onderwijs aan hem. (Harinck, 2008).

Naar aanleiding van de gesprekken met Jan en het reflecteren op eigen handelen, in combinatie met de bestudeerde theorie, hoop ik een duidelijk antwoord te vinden op bovenstaande subvraag.

Naast de vragenlijsten en de literatuurstudie wil ik Jan, de (hoog)begaafde leerling uit mijn klas observeren middels een vrije observatie (Harinck, 2008). Door middel van observaties stel ik de beginsituatie van Jan vast en breng ik in kaart brengen hoe het met zijn welbevinden is gesteld op school.

Sinds begin december wordt een groep van acht kinderen waarvan vermoed wordt dat ze (hoog)begaafd zijn begeleid door een externe leerkracht met als specialisme (hoog)begaafdheid. De bijeenkomsten¹⁰ zijn één keer per week en duren steeds ongeveer een uur. De kinderen die deelnemen aan deze groep zijn afkomstig uit groep 3 tot en met 8 van mijn school.

Ik wil Jan zowel tijdens een bijeenkomst als in mijn eigen groep observeren. Ik wil kijken of hij onder gelijkgestemden ander gedrag vertoont dan in zijn eigen klas. Door de observaties met elkaar te vergelijken hoop ik antwoord te krijgen op de deelvraag 'Wat is de meerwaarde van een plusklas'.

Middels gestructureerde vragenlijsten met gesloten antwoorden probeer ik te achterhalen of de kinderen uit de plusklas lekker in hun vel zitten. Of ze het naar hun zin hebben op school. Wat ze verwachten van de leerkracht. (Harinck, 2008). De ouders van deze kinderen laat ik een gestructureerde vragenlijst invullen over het welbevinden van hun kind op school. De vragen voor zowel de ouders als de kinderen

¹⁰ Deze bijeenkomsten zal ik vanaf nu Plusklas noemen.

bevatten dezelfde type vragen om de antwoorden beter te kunnen vergelijken. Ik kies bewust voor gesloten vragen met meerkeuze antwoorden om het formuleren van antwoorden makkelijker te maken.

Middels een informeel gesprek (Harinck, 2008) vraag ik leerkrachten van kinderen uit de plusklas belangrijke kenmerken over deze kinderen te benoemen. Door middel van een vrije observatie in de plusklas bekijk of ik iets van deze kenmerken terug zie.

3.2.1. Data analyse.

De antwoorden die ik verkregen heb middels de vragenlijsten die door mijn collega's ingevuld zijn zal ik achteraf proberen te herleiden tot bredere categorieën. Naast de antwoorden van mijn collega's zet ik de antwoorden die ik door mijn literatuurstudie verkregen heb. Zo wordt het voor mij mogelijk de antwoorden te vergelijken en er een waarde aan toe te kennen. Op deze manier kan ik nagaan of er hiaten zijn in antwoorden die mijn collega's gegeven hebben en de antwoorden die ik vanuit de literatuur gekregen heb. De uitkomst van deze vergelijking neem ik mee naar de werkgroep over (hoog)begaafdheid.

Het welbevinden van de kinderen zal ik in kaart kunnen brengen na analyse van de antwoorden van de ouders en die van de kinderen.

Antwoord op de vraag: 'Wat is de meerwaarde van een plusklas?', wil ik vinden door mijn bevindingen na het observeren van Jan, de kenmerken genoemd door leerkrachten over (hoog)begaafde, met mijn observaties in de plusklas te vergelijken.

3.2.2. Triangulatie.

Het gebruik van meerdere gegevensbronnen is van belang in een praktijkonderzoek (Harinck, 2007)

Door alle bovengenoemde manieren van data verzamelen met elkaar te vergelijken hoop ik een antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag. Ik betrek mijn collega's, ouders van (hoog)begaafde kinderen, (hoog)begaafde kinderen en mezelf in het onderzoek om een zo compleet mogelijk beeld te vormen om antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag. Ik kies voor diverse manieren van data verzamelen omdat het welbevinden van een kind, naar mijn mening, niet middels een test gemeten kan worden.

Een literatuurstudie heeft mijn kennis op gebied van hoogbegaafdheid tot nu toe alleen maar verrijkt.

Ik hoop dat ik zo, samen met de werkgroep hoogbegaafdheid en mijn team, tot een duidelijke visie omtrent het begeleiden van (hoog)begaafde leerlingen zal komen.

3.4. Ethische kwesties.

Voor mijn onderzoek zal ik alle ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek¹¹ zoals omschreven door een aantal docenten en stafleden van Fontys OSO in acht nemen. Alle betrokkenen zal ik alvorens het onderzoek plaatsvindt duidelijk informeren over het onderzoek. Ouders van de betrokken leerlingen vraag ik schriftelijk om toestemming voordat ik de kinderen ga observeren en ik in gesprek met ze ga.

Voor aanvang van mijn onderzoek informeer ik mijn leidinggevende over het onderzoek en vraag ik toestemming.

Alle uitkomsten en resultaten zullen een rol spelen in mijn onderzoek.

Ik heb zelf de vraagstelling van mijn onderzoek bepaald. Hoewel de uitkomsten van het onderzoek gebruikt gaan worden door mijn werkgever voor het schrijven van een beleidsplan met betrekking tot (hoog)begaafde kinderen, zal ik eigenaar blijven van dit onderzoek. De ouders worden op de hoogte gesteld van mijn bevindingen naar aanleiding van het onderzoek.

¹¹ Ethische uitgangspunten bij praktijkonderzoek: <https://portal.fontys.nl/instituten/oso/default.aspx>, geraadpleegd op: 30 – 01- 2010

4. Datapresentatie.¹²

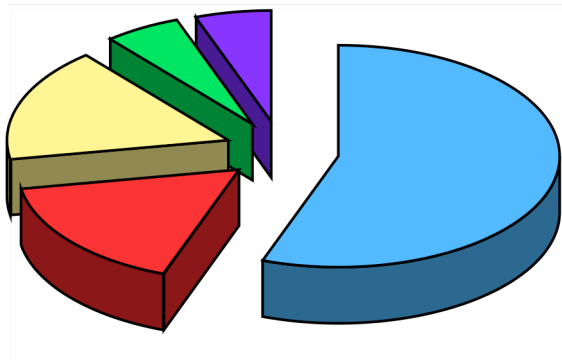
4.1. Kwalitatieve en kwantitatieve analyse vragenlijst leerkrachten.

Achttien collega's hebben een vragenlijst ingevuld. Ik heb de vragenlijsten herleid tot zeven categorieën om antwoord te krijgen op de deelvraag 'Wat doen we nu met (hoog)begaafde kinderen op mijn school?'. De antwoorden van collega's op de deelvraag 'Wat is hoogbegaafdheid' gebruik ik om te onderzoeken of bijscholing over (hoog)begaafdheid gewenst is voor het team van mijn school.

De kwantitatieve gegevens heb ik in cirkeldiagrammen weergegeven.

Eventuele opvallende uitspraken geef ik steeds na het cirkeldiagram weer. Deze kwalitatieve gegevens gebruik ik ter illustratie van de kwantitatieve gegevens. (Harinck, 2008).

1. Wat is (hoog)begaafdheid? Geef de definitie die je zelf hanteert:

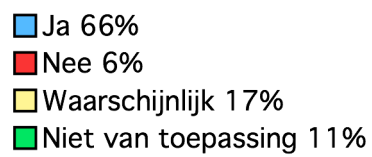
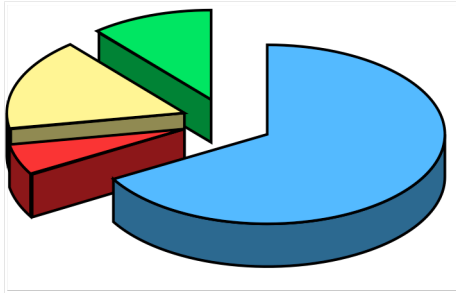
- IQ vanaf 130 (55%)
- IQ vanaf 130 + taakgericht, creatief, gemotiveerd (16%)
- 'Hoger' denkniveau (17%)
- Autodidact (6%)
- Cognitief en sociaal sterk (6%)

Opvallende uitspraken met betrekking tot vraag 1:

- Deze kinderen leren zichzelf leren en hebben mij als leerkracht niet nodig.

¹² Zie bijlage 1 tot en met 6 voor vragenlijsten, toestemmingsformulier en brief aan ouders en collega's.

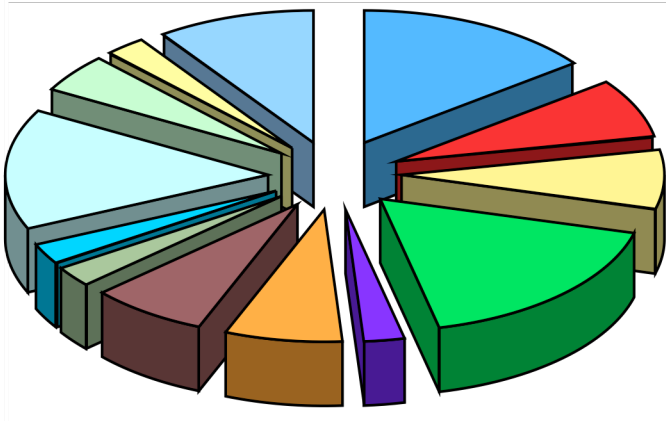
2. Heb je al eens een (hoog)begaafd kind in je groep gehad?

Opvallende uitspraken met betrekking tot vraag 2:

- Natuurlijk, die zitten in alle groepen!

3. Kun je kenmerken van (hoog)begaafde kinderen noemen?

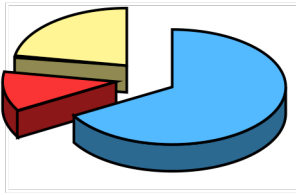

- Snel van Begrip 16%
- Stelt veel vragen 7%
- Verveling 7%
- Brede Interesse 18%
- Goede scores 2%
- Andere Denkwijze 7%
- Rijke woordenschat 7%
- Onderzoekend 2%
- Trekken naar volwassenen en oudere kinderen 2%
- Moelijkheden met sociaal emotionele ontwikkeling 15%
- Faalanstig 5%
- Perfectionistisch 2%
- Behoefte aan structuur 10%

Opvallende uitspraken met betrekking tot vraag 3:

- Ze zijn vaak erg gespannen.
- Ze hebben vaak gedragsproblemen.
- Door de vele prikkels zijn deze kinderen snel afgeleid.
- De werkhouding van deze kinderen is vaak slecht.
- Ze zoeken graag de leerstof zelf uit. Ze hebben hierbij geen hulp nodig.

4. Pas je het onderwijs aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen aan?

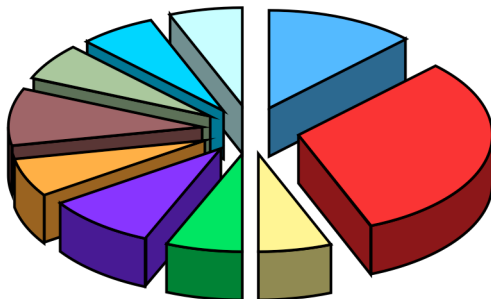

■ Ja 67%
■ Zoveel mogelijk 11%
■ Nee 22%

Opvallende uitspraken met betrekking tot vraag 4:

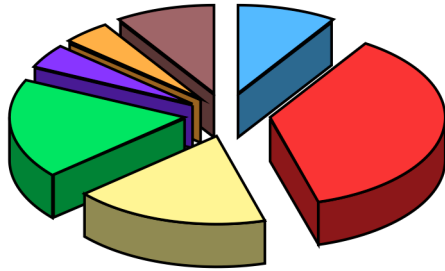
- Het kind krijgt van mij geen instructie meer.

5. Indien vraag 4 met ja beantwoord is, wil je dan aangeven hoe je het onderwijs aanpast aan de onderwijsbehoeften van het (hoog)begaafde kind?:

■ Compacten 14%
■ Middels methodes 32%
■ Experimenteren 6%
■ Versnelde doorstroming 6%
■ Plusklas 9%
■ Aangepast programma 6%
■ Gesprekken 9%
■ Ruimte voor initiatief 6%
■ Ontdekhoek 6%
■ Weektaak 6%

6. Hoe vind je dat (hoog)begaafde kinderen zich sociaal- emotioneel ontwikkelen? in vergelijking met leeftijdsgenootjes?:

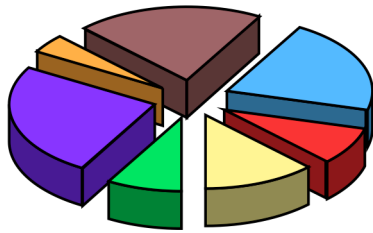

- Faalangstig 9%
- Zijn anders 36%
- Minder goed dan bij anderen 18%
- Per kind verschillend 18%
- Sociaal heel vaardig 5%
- Geen verschillen 5%
- De omgeving speelt hierbij een belangrijke rol 9%

Opvallende uitspraken met betrekking tot vraag 6:

- Ze zijn vaak heel onzeker waardoor ze onderpresteren.
- Ze staan er vaak alleen voor.
- Ze vinden vaak geen aansluiting omdat ze andere interesses hebben.
- Ze stellen vaak andere eisen aan vriendschap.
- Deze ontwikkeling verloopt vaak problematisch.

7. Heb je ooit problemen ondervonden in het begeleiden van en het onderwijzen aan (hoog)begaafde kinderen?

- Nee 21%
- Bij onderpresteerders 8%
- Het vinden van uitdagend werk 13%
- Het geven van voldoende aandacht 8%
- Er is te weinig kennis in school 25%
- Door onbegrip in de omgeving 4%
- Er is te weinig materiaal 21%

Opvallende uitspraken met betrekking tot vraag 7:

- Ik mis de expertise in school
- Toen ik een (hoog)begaafd kind in de groep had was er veel onbegrip vanuit de omgeving.

4.2. Kwantitatieve analyse vragenlijst leerlingen.

Zeven kinderen hebben van hun ouders toestemming gekregen mee te werken aan mijn onderzoek. Slechts één kind kreeg geen toestemming, zonder opgave van reden. De kinderen hebben een vragenlijst ingevuld. Zo wil ik antwoord krijgen op de deelvraag: 'Hoe breng ik het welbevinden van (hoog)begaafde kinderen in kaart.' Middels een beoordelingsschaal (Harinck, 2008) heb ik de antwoorden geanalyseerd. Dit is een eenvoudige manier om antwoorden te verwerken. De antwoorden heb ik in een tabel weergegeven.

	Ja	Nee	beetje/soms
1. Vind je het leuk op school?	4		3
2. Vind je dat je genoeg leert van je juf of meester?	6		1
3. Heb je vrienden of vriendinnen op school?	5		2
4. Vind je dat je wel eens gepest wordt?		3	4
5. Maak je jezelf wel eens ongerust over dingen?		4	3
6. Begrijpen andere kinderen wat je bedoelt wanneer je iets uitlegt?	3		4
7. Denk je dat andere kinderen je aardig vinden?	4		3
8. Vind je jezelf slim?	3		4
9. Heb je wel eens problemen op school		4	3
10. Als je problemen hebt op school weet je dan waardoor dat komt?	2	1	4 n.v.t.

4.2.1. Kwalitatieve analyse vragenlijst leerlingen.

Opvallende uitspraken van de kinderen middels het schoenendoosmodel weergegeven (Harinck, 2008).

- Ik ga soms niet graag naar school omdat de leerkracht de klas vaak vraagt stil te zijn en ik ben dan vaak al stil .
- Ik leer genoeg van mijn leerkracht.
- Ik word gepest om mijn haar. Ik ga het afknippen denk ik.
- Toen ik iets aan mijn arm had, werd ik gepest.
- Ik maak me soms ongerust omdat ik mijn taken niet afkrijg.
- Anderen vinden mij maar soms leuk omdat ik soms ruzie maak.
- Ik vind mezelf soms slim, ik maak wel eens foutjes.
- Ik heb soms problemen omdat ik mijn taken niet af krijg maar ook omdat ik teveel klets.
- Het is een goede juf, ik krijg veel aandacht.
- De pilot is leuk, ik kan er vrienden maken. De pauze is heel leuk.
- De pilot is leuk maar sommige kinderen zijn irritant en betweterig.

4.3. Kwantitatieve analyse vragenlijst ouders.

De ouders van (hoog)begaafde kinderen heb ik een vragenlijst inlaten vullen. Dit om antwoord te krijgen op de deelvraag: 'Hoe breng ik het welbevinden van (hoog)begaafde kinderen in kaart?'

In een beoordelingsschaal (Harinck, 2008) heb ik de antwoorden van de ouders geanalyseerd. Dit is een eenvoudige manier om gegevens te verwerken. Deze heb ik in een tabel weergegeven

	Ja	Nee	beetje/soms
1. Gaat uw kind graag naar school?	5		2
2. Als uw kind niet graag naar school gaat , kunt u dan aangeven waarom?	1	1	5 n.v.t.
3. Heeft uw kind veel vrienden op school?	4		3
4. Denkt u dat uw kind wel eens gepest wordt?		4	3
5. Maakt u zich wel eens ongerust over het welbevinden van uw kind?	1	1	5
6. Wordt uw kind door anderen goed begrepen?	3		4
7. Denkt u dat andere kinderen uw kind aardig vinden?	6		1
8. Heeft uw kind wel eens problemen op school?		4	3
9. Als uw kind problemen op school heeft, weet u dan waardoor dit komt?	4		3 n.v.t.
10. Vindt u dat de leerkracht van uw kind het onderwijs voldoende aanpast aan de onderwijsbehoeften van uw kind?	5	1	1
11. Vindt u dat uw kind goed begrepen wordt door de leerkracht?	6		1

4.3.1. Kwalitatieve analyse vragenlijst ouders.

Opvallende uitspraken van ouders, middels het schoenendoosmodel weergegeven (Harinck, 2008).

- F. gaat soms niet graag naar school omdat hij ook graag thuis is.
- B. is niet met iedereen bevriend
- B. wordt soms gepest.
- B. wil vaak iets heel anders dan anderen en is vrij dwingend.
- J. voelt zich soms niet begrepen. Problemen ontstaan dan doordat hij zich gaat aanpassen aan anderen.
- J. voelt zich begrepen door de leerkracht.
- Het onderwijs sluit beter aan bij F. sinds hij Engelse en Spaanse les krijgt.
- Leer de kinderen een plan van aanpak maken om gestructureerd te kunnen werken.
- Help J. zijn hoeveelheid ideeën beperken tot het voor hem een werkbaar geheel wordt
- Wij zien graag een lange termijn aanpak voor de begeleiding van ons kind.
- Motiveer B. zodat hij kan laten zien wat hij kan. Misschien gaat hij dan minder door de gang zwerven.
- Ik vind de begeleiding goed zoals het is.

4.4. Observatie.

Dit is een samenvatting van meerdere observaties. Deze observaties vergelijk ik met observaties van Jan in de plusklas om antwoord te krijgen op de deelvraag: 'Wat is de meerwaarde van een plusklas.'

Observatie van Jan in de klas. (leerling uit mijn groep).

Jan is snel afgeleid en onrustig. Hij is soms met twee dingen tegelijk bezig en maakt vaak iets niet af.

Jan is erg chaotisch, hij is vaak iets kwijt. Zijn laatjes zijn overvol. Jan loopt veel rond. Hij reageert enthousiast wanneer hij een onderwerp interessant vindt.

Jan wordt heel boos wanneer iets onrechtvaardig is.

Jan vindt in de klas niet echt aansluiting, hij zoekt veel contact met mij. Jan vindt het niet makkelijk om met anderen in de klas samen te werken.

Hij werkt regelmatig samen met Kas, een zwakbegaafde leerling uit de groep.

Jan spreekt soms met een kinderachtig stemmetje.

Observatie Jan in de plusklas.

Jan lijkt zichtbaar op zijn gemak. Hij lacht en heeft contact met andere kinderen. Hij praat met ze.

Jan is met meerdere dingen tegelijk bezig. Hij maakt alles af waaraan hij begint.

Hij zegt dat hij het leuk vindt dat ik kom kijken en legt uit wat hij aan het doen is. Hij nodigt me uit om een spel met hem te spelen en legt uit hoe het werkt. Samenwerken lijkt geen probleem. Jan overlegt met anderen over een aanpak. Hij legt uit hoe hij graag iets oplost maar luistert ook naar anderen.

4.5. Gesprek met Jan.

Jan geeft aan dat hij dit het leukste schooljaar tot nu toe vindt. Hij vindt dat ik hem begrijp en dat hij aandacht van mij krijgt. Hij vindt het fijn dat ik met hem het werk bespreek en dat hij geen extra werk hoeft te maken maar ander werk. Hij geeft aan dat hij soms genoeg van me leert nu hij Spaanse en Engelse les krijgt. Hij zou graag meer leren over geschiedenis en het menselijk lichaam.

4.6. Kwalitatieve analyse kenmerken leerlingen in de klas en plusklas.

In een tabel heb ik de kenmerken die leerkrachten tijdens een informeel gesprek over een kind uit hun groep hebben genoemd naast mijn bevindingen uit de observaties in de plusklas gezet.

Kenmerken van (hoog)begaafde kinderen in de groep.	Observaties in Plusklas (twee uur vrije observatie)
Chaotisch. Beweeglijk. Zijn geïnteresseerd als het onderwerp interessant is. Verlegen. Vinden het moeilijk grenzen aan te geven. Conflicten gaan vaak over onrecht. Moeite met uiten van gevoelens. Samenwerken is vaak moeilijk. Het werk is vaak niet af. Stellen veel vragen. Opvallend gevoel voor humor.	Werken samen Beweeglijk doch taakgericht Enthousiast Ontspannen sfeer Maken werk af Verlegen kind vertelt aan één stuk door Er wordt veel gelachen Onderzoekende houding

4.6. Reflecteren op eigen handelen.

Ik heb gereflecteerd op mijn eigen handelen om antwoord te krijgen op de deelvraag: 'Hoe kan ik als leerkracht bevorderen dat (hoog)begaafde kinderen een positieve ontwikkeling op school doormaken?'

Ik bespreek iedere dag met Jan zijn taken. Ik neem met hem de weektaak door. Hij mag deze vergelijken met die van een ander zodat hij zelf kan bepalen of zijn hoeveelheid werk ongeveer evenredig is aan dat van een ander.

Ik ben vaak op zoek naar werk en materialen die aansluiten bij de onderwijsbehoeften van Jan.

Ik accepteer Jan zoals hij is door naar hem te luisteren waardoor hij mij accepteert.

Ik heb samen met Jan uitgelegd aan de groep wat (hoog)begaafdheid is in de hoop dat hij beter door zijn medeleerlingen begrepen wordt.

Ik voel me tevreden over het goede contact met Jan maar ik heb ook vaak het gevoel dat ik vaak tekort schiet in de begeleiding van Jan. Ik heb het gevoel dat ik te weinig tijd heb om hem echt goed te begeleiden. Ik heb ook te weinig materialen om het onderwijs voldoende te variëren voor Jan.

Ik zou graag willen dat Jan meer in contact komt met gelijkgestemden binnen school. De (tijdelijke) plusklas die opgezet is om tegemoet te komen aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen op school doet Jan zichtbaar goed.

Ik neem deel aan de werkgroep hoogbegaafdheid. Ik wil meedenken over een structurele oplossing voor het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen.

5. Conclusies.

5.1. Conclusie vragenlijst leerkrachten.

Uit de vragenlijsten ingevuld door mijn team komt naar voren dat bij mij op school bij het begrip hoogbegaafdheid de focus vooral ligt op de cognitieve aspecten. Meer dan de helft van de collega's geeft als definitie van hoogbegaafdheid een IQ vanaf 130.

Dit sluit aan bij wat Kieboom (2009) zegt over de meeste literatuur over hoogbegaafdheid. Volgens haar ligt ook hier de focus vooral op de cognitieve aspecten. Naar mijn mening komen maar vier collega's met hun definitie in de buurt van datgene wat hoogbegaafdheid inhoudt. Zij stellen dat er meer bij komt kijken dan alleen cognitie.

Van alle collega's noemt 15% als kenmerk van hoogbegaafde leerlingen moeilijkheden met de sociaal emotionele ontwikkeling. En 36% geeft aan dat deze ontwikkeling anders verloopt dan bij leeftijdgenoten.

Het merendeel van de leerkrachten (79%) geeft aan problemen te ondervinden bij het begeleiden van deze leerlingen.

22% van de collega's vindt het niet nodig het onderwijs aan te passen aan de (hoog) begaafde leerling. De rest (78%) probeert wel te verrijken en te verdiepen, maar ieder op een eigen manier.

Conclusie na het inventariseren van de antwoorden van collega's is dat er een grote verdeeldheid bestaat binnen mijn team met betrekking tot het begrip (hoog)begaafdheid. Velen geven aan problemen te ondervinden bij het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen. Er is geen sprake van een doorgaande lijn voor het onderwijs aan en de begeleiding van (hoog)begaafde leerlingen.

De mening dat de sociaal emotionele ontwikkeling bij (hoog)begaafde kinderen moeizamer verloopt dan bij leeftijdsgenoten berust waarschijnlijk op vooroordelen.

Meerdere onderzoeken hebben aangetoond dat de sociaal emotionele ontwikkeling bij (hoog)begaafde kinderen helemaal niet anders hoeft te verlopen. (Hoog)begaafde kinderen hoeven niet meer problemen te hebben dan hun gemiddeld begaafde leeftijdsgenootjes. (Van Gerven, 2009)

Lehman en Erdwins¹³ (in Van Gerven, 2009) constateren al in 1981 dat er geen sprake is van grote verschillen tussen het sociaal-emotioneel functioneren van begaafde mensen en dat van gemiddeld begaafde mensen. Sterker nog, zij stellen dat uit onderzoek juist het tegenovergestelde is gebleken. De sociaal- emotionele ontwikkeling van (hoog)begaafde mensen loopt vaak voor op dat van gemiddeld begaafde mensen.

Frumau, Span & De Bruin- de Boer (in Drent & van Gerven, 2007) hebben in onderzoek aangetoond dat kinderen met een IQ tot 145¹⁴ over het algemeen geen afwijkende ontwikkeling doormaken omdat ze in hun omgeving altijd wel iemand kunnen vinden met een gelijk ontwikkelingsniveau. Extreem (hoog)begaafde kinderen lopen een verhoogd risico problemen te krijgen met de sociale en/of emotionele ontwikkeling omdat zij minder mogelijkheden hebben in contact te komen met gelijkgestemden.

5.2. Conclusie vragenlijst kinderen.

Meer dan helft (57%) van de ondervraagde kinderen geeft aan het leuk te vinden op school. De overige kinderen vindt het soms leuk op school. Ze geven allemaal aan een paar tot veel vrienden te hebben.

Meer dan de helft (57%) zegt soms gepest te worden. De overigen hebben geen last van pesterijen. Bijna alle kinderen (86%) zeggen dat ze genoeg leren van de leerkracht. Meer dan de helft (57%) van de kinderen maakt zich nooit zorgen. De kinderen die zich wel eens zorgen maken geven aan dat dit gaat over het afkrijgen van schoolwerk.

Uit deze antwoorden kan ik concluderen dat er niet zoveel mis is met het welbevinden van de (hoog)begaafde kinderen binnen onze school. Waarschijnlijk komt dit doordat op school een veilig klimaat heerst waarin de acceptatie van alle leerlingen centraal staat. Dit kan het welbevinden van de kinderen op een positieve manier stimuleren. Drent & Van Gerven (2007) noemen dit als één van de tips om problemen op het gebied van sociaal emotionele ontwikkeling te voorkomen.

¹³ Zie bijlage 7 voor een gedeelte uit het artikel 'The social and emotional adjustment of young, intellectualis gifted children' van Lehman en Erdwins (1981)

¹⁴ In Nederland loopt de schaal van de WISC-III, de meest gebruikte intelligentie test, tot 145. Kinderen met een categorie hoger dan 145 vallen in de categorie 145+ en binnen deze categorie wordt in Nederland formeel niet gedifferentieerd omdat eventuele verschillen nauwelijks een betrouwbare betekenis hebben. (Van Gerven, 2009)

Door een plusklas op te zetten biedt school nog meer mogelijkheid tot onderlinge (h)erkenning. Dit wordt door Drent & Van Gerven(2007) als tip genoemd om problemen bij de sociaal emotionele ontwikkeling te voorkomen.

Ik ben van mening dat ons schoolsysteem, waarbij steeds 3 jaargroepen in een klas zitten, al voor een gedeelte tegemoet komt aan de mogelijkheid tot onderlinge (h)erkenning. Door meerdere leerjaren in een groep vinden (hoog)begaafde kinderen vaak iemand in hun klas met een gelijk ontwikkelingsniveau waaraan ze zichzelf kunnen spiegelen. Dit is bevorderlijk voor het welbevinden van de (hoog)begaafde kinderen. Met het aanbieden van een plusklas wordt de mogelijkheid tot het (h)erkennen van gelijkgestemden alleen nog maar meer vergroot wat het welbevinden op een positieve manier zal stimuleren.

5.3. Conclusie vragenlijst ouders.

Een groot gedeelte van de ouders (71%) zegt dat het kind graag naar school gaat. De overige ouders geven aan dat hun kind soms graag naar school gaat.

Alle ouders geven aan dat hun kind een paar tot veel vrienden op school heeft. Het grootste gedeelte (86%) denkt dat andere kinderen hun kind aardig vindt.

Meer dan de helft (57%) geeft aan dat het kind nooit problemen heeft op school. De andere ouders geven aan dat er soms problemen zijn. Als reden geven zij onbegrip en aanpassen van hun kind aan anderen. Dit zijn geluiden die door de leerkracht serieus moeten worden opgepikt om verdere problemen te voorkomen.

Een aantal ouders (43%) geven aan dat hun kind, naar hun mening door anderen goed begrepen wordt. De overige ouders (57%) vinden dit soms het geval.

71% van de ouders maakt zich soms zorgen over het welzijn van hun kind. Dit hoeft niet persé typisch voor ouders van (hoog)begaafde kinderen te zijn.

Uit de antwoorden van de ouders kan ik concluderen dat zij over het algemeen vinden dat er niets mis is met het welbevinden van hun kind. Dit komt overeen met datgene wat Frumau, Span, De Bruin & Wijnekus (in Drent & van Gerven, 2007) concludeerden. (Hoog)begaafde kinderen maken qua ontwikkeling van het zelfbeeld én het leren omgaan met anderen over het algemeen geen afwijkende ontwikkeling door in vergelijking met hun leeftijdgenoten

5.4. Conclusie observaties.

Wanneer ik kijk naar Jan kan ik concluderen dat zijn onrust in niveau groep 6 voortkomt uit het feit dat hij weinig gelijkgestemden vindt in deze groep en omdat hij zich verveelt. Ik vermoed dat het overslaan van een klas (Jan is van groep 3 naar groep 5 gegaan) geen effect meer heeft op hem. In de basisstof van groep 6 vindt hij nauwelijks uitdaging meer. Bovenstaande zou een risico kunnen vormen voor de ontwikkeling van Jan op sociaal emotioneel gebied wat zijn weerslag heeft op het welbevinden van Jan. Jan heeft zichtbaar baat bij de bijeenkomsten in de plusklas. Contacten met gelijkgestemden doet hem goed.

De kenmerken die leerkrachten van (hoog)begaafde kinderen benoemen kunnen ondergebracht worden in het 'zijnsluit' waarover Kieboom(2009) spreekt.

Perfectionisme, rechtvaardigheidsgevoel, hypergevoeligheid en een kritische instelling zijn kenmerken die allen in meer of mindere mate van toepassing zijn bij deze leerlingen. Het is van belang dat met deze kenmerken goed omgegaan wordt om te voorkomen dat deze eigenschappen het kind zelf gaan beperken.

Uit de kenmerken genoemd door de leerkrachten van (hoog)begaafde kinderen en de observatie in de plusklas wil ik de volgende conclusie trekken:

Het contact met gelijkgestemden heeft een positief effect op de sociaal emotionele ontwikkeling en het welbevinden van (hoog)begaafde kinderen. Dit is een meerwaarde van een plusklas.

5.5. Conclusie eigen handelen.

Sinds ik Jan laat merken dat ik zijn (hoog)begaafdheid (h)erken hebben wij een positief en goed contact (Drent & Van Gerven, 2007). Jan geeft duidelijk aan dat dit het leukste schooljaar tot nu toe is omdat ik hem begrijp en mijn best voor hem doe.

5.6. Samenvattend.

In feite verloopt de sociaal emotionele ontwikkeling bij (hoog)begaafde kinderen niet zoveel anders als bij hun leeftijdsgenootjes. Het welbevinden is over het algemeen goed. Twijfel over deze ontwikkeling berust voornamelijk op vooroordelen. Wanneer een kind zichzelf 'anders' gedraagt zou dit voort kunnen komen uit het feit dat het zich verveelt en aanpast aan het jongere niveau van zijn leeftijdsgenootjes.

Jan is hier een goed voorbeeld van. Wanneer hij met een kinderlijk stem gaat praten geeft Jan voor mij een duidelijk signaal af. Jan verveelt zichzelf en past zichzelf aan het niveau van anderen aan. (Jan heeft aangegeven dat hij soms zo praat omdat hij denkt dat anderen hem dan beter begrijpen). Ik ga, in samenspraak met Jan, opzoek naar een nieuwe uitdaging.

Door op deze manier met Jan om te gaan bevorder ik als leerkracht dat Jan qua welbevinden een positieve ontwikkeling in de klas doormaakt.

Door (hoog)begaafde kinderen structureel de gelegenheid te geven samen te komen in school en meer expertise in school te halen, kunnen we als team zowel, als school bevorderen dat alle (hoog)begaafde kinderen op school een positieve ontwikkeling qua welbevinden doormaken.

Goede voorlichting voor het team over hoogbegaafdheid is wenselijk.

Het is duidelijk dat er op mijn school veel onwetendheid bestaat over hoogbegaafdheid.

Om (hoog)begaafde kinderen goed te begeleiden is kennis op dit gebied van belang.

Dit om een doorgaande lijn en continuïteit in de begeleiding te waarborgen.

5.7. Aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek.

Het is van belang dat er een duidelijk beleid komt met betrekking tot begeleiding van (hoog)begaafde kinderen op onze school. Zo kunnen we als team deze kinderen beter begeleiden.

In het beleid dienen de stappen van herkenning van (hoog)begaafde kinderen tot uiteindelijke begeleiding van (hoog)begaafde kinderen duidelijk beschreven te worden.

Aanbevelingen voor punten in het beleid:

- Ouders bij aanmelding bevragen over de ontwikkeling van hun kind.
 - Welke instrumenten worden ingezet om te signaleren.
 - Duidelijk stappenplan voor verrijken en verdiepen van (hoog)begaafde kinderen.
 - Stappenplan voor versnelling¹⁵.
 - Zorg voor meer expertise op het gebied van (hoog)begaafdheid binnen school.
- Meer kennis kan leiden tot betere begeleiding.

¹⁵ Kijk voor een voorbeeld van een Versnellings- Wenselijkheidslijst op: www.ru.nl/aspx/download.aspx?File=/contents/pages/...pdf. Geraadpleegd op: 4/05/2010

- Stel in iedere bouw een coördinator aan die scholing krijgt over de begeleiding van (hoog)begaafde kinderen. Zo heb je per bouw een expert die zijn collega's advies kan geven over het afstemmen van het onderwijs aan de onderwijsbehoeften van het (hoog)begaafde kind.

-

Maak een kostenpost in de begroting van de school voor het aanschaffen van materialen voor hoogbegaafde kinderen. De coördinatoren dragen zorg voor de aanschaf van deze materialen.

Zorg dat (hoog)begaafde kinderen de gelegenheid krijgen in school om te gaan met gelijkgestemden. Dit komt hun ontwikkeling positief ten goede.

6. Evaluatie.

6.1. Het onderzoek.

Wanneer ik opnieuw naar de mindmap¹⁶ kijk die ik voorafgaande aan mijn master stuk over hoogbegaafdheid gemaakt heb, ben ik verbaasd over mijzelf. Mijn mening over (hoog)begaafde kinderen en hun sociaal emotionele ontwikkeling berust dan nog op het vooroordeel wat vele van mijn collega's ook hebben; (hoog)begaafde kinderen zijn vaak sociaal niet sterk.

Het lijkt inmiddels lang geleden dat ik dit dacht. Al vrij snel heb ik mijn mening welke berustte op een vooroordeel herzien. De literatuur die ik gelezen heb met betrekking tot het onderwerp is zeer eenduidig over de sociaal emotionele ontwikkeling van (hoog)begaafde kinderen; Er is niets mis mee. Sterker nog, op sociaal emotioneel gebied zijn deze kinderen vaak erg sterk.

Tijdens mijn onderzoek ben ik gesteund door de directie van onze school. Mijn directeur heeft mijn collega's drie weken lang reminders gestuurd om de collega's er aan te herinneren de vragenlijsten met betrekking tot mijn onderzoek in te vullen.

De gegevens, verkregen na analyse van de bovengenoemde vragenlijsten worden door de directie erg serieus genomen. Nog dit schooljaar komt er een studiedag over (hoog)begaafdheid. Middels een gastspreker zal er voorlichting gegeven worden over (hoog)begaafde kinderen. Scholing en meer kennis op dit gebied zou het begeleiden van (hoog)begaafde kinderen op mijn school kunnen verbeteren.

Ik heb het als heel prettig ervaren dat mijn schoolleiding zo positief op mijn onderzoek heeft gereageerd. Het is fijn om op deze manier een nuttige bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van beleid voor begeleiding van (hoog)begaafde kinderen op mijn school.

Zowel van mijn directie en collega's als de (hoog)begaafde kinderen en hun desbetreffende ouders heb ik geen enkele weerstand ervaren tijdens de medewerking aan mijn onderzoek.

¹⁶ Een mindmap is een grafisch schema (of informatieboom), dat vertrekt van een centraal onderwerp en daaraan bijzaken en verwante concepten linkt. Een mindmap zou bij het studeren helpen details van hoofdzaken te onderscheiden en informatie logisch te ordenen in het geheugen. Zie bijlage 9, mindmap voor aanvang masterstuk.

6.2. Ervaringen.

Mijn onderzoek heeft mij doen nadenken over een aantal kinderen die ik de laatste jaren in mijn groep gehad heb. Ik vind het heel erg om toe te moeten geven dat ik vermoedelijk een aantal (hoog)begaafde kinderen over het hoofd heb gezien. Ik ben niet goed tegemoet gekomen aan de onderwijsbehoeften van deze kinderen.

Zo heb ik veel aan Sjoerd gedacht tijdens het lezen van de literatuur. Sjoerd zit sinds begin dit schooljaar op het voortgezet onderwijs maar heeft drie jaar bij mij in de groep gezeten. De moeder van Sjoerd heeft altijd aangegeven dat Sjoerd bijzonder is. Vanaf de middenbouw was hij vaak gefrustreerd over het feit dat hij niet alles even makkelijk meer kon.

Wanneer Kieboom (2009) de kenmerken beschrijft die behoren tot het 'zijnsluit' van (hoog)begaafde kinderen lijkt het wel alsof ze het over Sjoerd heeft.

Hij is perfectionistisch. Sjoerd heeft een groot rechtvaardigheidsgevoel. Sjoerd is hypergevoelig. Sjoerd heeft een hele kritische instelling waarvan ik kan stellen dat hij hiermee vaak anderen, waaronder mijzelf, tegen zichzelf in het harnas heeft gejaagd. Ik heb de moeder van Sjoerd dit schooljaar nog eens op gesprek gevraagd en haar verteld waar ik mee zit.

Naar aanleiding van onze gesprekken zijn de ouders van Sjoerd in gesprek gegaan met de begeleiders op zijn school. Hierna zijn direct stappen ondernomen. Binnenkort wordt zijn IQ getest.

Naar aanleiding van de uitkomst van dit onderzoek wordt gekeken welke stappen ondernomen dienen te worden om Sjoerd beter te begeleiden.

Het is natuurlijk een beetje mosterd na de maaltijd en ik vind het heel erg dat ik Sjoerd jaren verkeerd ingeschat heb maar ik ben wel blij dat ik met de kennis die ik nu heb hem alsnog heb kunnen helpen.

Ik heb me niet alleen over mezelf verbaasd tijdens het onderzoek. De onwetendheid van mijn collega's over (hoog)begaafdheid heeft me ook verbaasd.

Het is schrijnend te zien dat er zo weinig kennis in school is over dit onderwerp. Heel ernstig zelfs. Het tekort aan kennis over dit onderwerp is de begeleiding van (hoog)begaafde kinderen op onze school tot nu toe niet ten goede gekomen. Ik ben blij dat er nu hard aan gewerkt wordt om deze begeleiding te verbeteren.

6.3. Reflectie op mezelf.

Ik vind het prettig om me echt in een onderwerp te verdiepen. Ik krijg er maar geen genoeg van literatuur met betrekking tot dit onderwerp te lezen. Ik heb gemerkt dat het schrijven van het masterstuk het best ging wanneer ik me aan de literatuur vast kon houden. Ik ben zeker van mijn eigen kunnen en inzichten wanneer ik iets theoretisch kan onderbouwen. Door de theoriestudie heb ik mijn vaardigheden met betrekking tot het omgaan met (hoog)begaafde kinderen sterk kunnen verbeteren. Mijn normatieve opvattingen over (hoog)begaafde kinderen zijn veranderd en mijns inziens verbeterd. Ik weet beter hoe ik mijn onderwijs aan kan passen aan de onderwijsbehoeften van een (hoog)begaafd kind.

Als leerkracht ben ik meer competent geworden op dit vlak.

De start van het masterstuk heb ik als lastig ervaren. Ik had geen idee wat er van me verwacht zou worden en hoe ik alles aan diende te pakken. Het was soms moeilijk focussen op het masterstuk naast de opdrachten van de modules van de opleiding. Ik heb gemerkt dat ik het moeilijk vind om met twee dingen tegelijk bezig te zijn.

De begeleiding van het afstuderen vond ik heel goed. Mijn begeleider Maria van der Wiel is een vrouw met veel kennis op onderwijsgebied. Zij geeft op een positieve wijze, opbouwende kritiek waar ik veel aan heb gehad.

Het werken met critical friends heb ik dit jaar niet altijd als even positief ervaren. Ik vond het heel jammer dat Marlieke dit jaar afhaakte, ook al begreep ik haar keuze heel goed. Ik heb haar vertrek betreurd omdat ik vond dat zij van de vier critical friends het best in staat was om kritische vragen te stellen.

Zelf vind ik het moeilijk om een goede critical friend te zijn. Ik heb gemerkt dat ik het moeilijk vind kritiek te geven op het werk van een ander wanneer ik zelf met mijn eigen stuk bezig ben. Het vereist veel aandacht en tijd om kritisch naar het werk van een ander te kijken.

De LOL bijeenkomsten heb ik over het algemeen wel als prettig ervaren. Ook hier vind ik het moeilijk kritiek te geven op het werk van een ander. Ik merk dat ik makkelijk geïrriteerd raak wanneer ik het idee heb dat een ander niet goed naar me luistert. Hierdoor ben ik geneigd helemaal niets meer te zeggen omdat ik door mijn irritatie bang ben dat opmerkingen nogal ongenueanceerd uit mijn mond komen. Toch heeft deze

manier van werken mijn communicatieve vaardigheden verbeterd. Ik ben altijd heel direct geweest door meteen te zeggen wat ik denk. Tegenwoordig neem ik iets meer tijd om te overdenken hoe ik iets duidelijk kan zeggen op een positieve manier. Dit komt mijn contact met collega's en mijn omgeving positief ten goede.

6.4 Samenvattend.

Dit onderzoek heeft er voor mij aan bijgedragen dat ik meer in staat ben mijn onderwijs aan te passen aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen. Dit kan ik omdat mijn kennis over (hoog)begaafde kinderen niet meer berust op vooroordelen maar op goed onderbouwde theorie. Mijn band met Jan is hierdoor sterk verbeterd. Ons contact is goed, ik kan Jan beter begeleiden dan voorheen en dat is voor mij erg van belang.

Door mijn praktijkonderzoek heb ik een belangrijke bijdrage geleverd aan goed beleid voor (hoog)begaafde kinderen op mijn school. Dit was het uiteindelijke doel van mijn praktijkonderzoek.

Literatuurlijst.

- Boulanger, M., Peters, W., Hoogeveen, L. (2000). *Help, mijn dochter is hoogbegaafd*. Utrecht: Lemma.
- Drent, S. & Gerven van, E. (2007). *Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs*. Assen: Van Gorcum.
- Heuvel, van den, D., *Hoogbegaafde kinderen en hun sociale en emotionele ontwikkeling*. (2000). Riel: Uitgave in eigen beheer Dini van den Heuvel.
- 'd Hondt, C. & Rossen van, H. (2008). *Hoogbegaafde kinderen, op school en thuis*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant.
- Gerven van, E. (2009). *Handboek hoogbegaafdheid*. Assen: van Gorcum.
- Nederstigt, I. (2004). *Hoogbegaafdheid...een gave?* Amersfoort: CPS.
- Kerr, B.A., Cohn, S.J. (2009). *Slimme Jongens*. Assen: van Gorcum.
- Kieboom, T. (2009). *Hoogbegaafdheid, als je kind (g)een Einstein is*. Tielt: uitgeverij Lannoo nv.
- Vries de, H. (1996). *Intelligente kinderen*. Antwerpen: Bosch & Keuning.
- <https://portal.fontys.nl/instituten/oso/default.aspx>. geraadpleegd op: 30 – 01- 2010
- http://www.hoogbegaafdvlaanderen.be/01_Hoogbegaafd/definities_in_lit.html. Geraadpleegd op:13/12/2009
- http://www.jps-dekring.nl/di/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=34&Itemid=54. Geraadpleegd op 28/04/2010.
- www.ru.nl/aspx/download.aspx?File=/contents/pages/...pdf. Geraadpleegd op: 4/05/2010

Bijlage 1, Brief aan collega's.

Jenaplan Basisschool De Kring
Postbus 44 (correspondentieadres)
5120 AA Rijen
Mgr. Ariënsstraat 1 (bezoekadres)
5121 CA Rijen
Telefoon 0161 – 223987
secretariaat@jps-dekring.nl
www.jps-dekring.nl

Rijen, 23 februari 2010,

Beste collega's

Zoals een aantal van jullie misschien weten volg ik sinds anderhalf jaar de HBO Masterstudie voor *remedial teacher* aan de Fontys hogeschool in Tilburg. Voor mijn afstuderen wil ik onderzoek doen naar (hoog)begaafde kinderen en hun sociaal- emotionele ontwikkeling.

Mijn onderzoek bestaat uit observaties van (hoog)begaafde leerlingen in de klas en tijdens de bijeenkomsten met Jeroen van Liempt. Interviews met ouders, leerlingen en collega's. De interviews worden middels een vragenlijst afgenomen.

Zouden jullie zo vriendelijk willen zijn bijgevoegde vragenlijst in te vullen en zo snel mogelijk weer bij mij in te leveren (mag in postvak).

In mijn onderzoeksverslag zullen de verslagen en resultaten worden geanonimiseerd.

De conclusies uit mijn onderzoek zullen worden verwerkt in de beleidsnotitie m.b.t. begeleiding van (hoog)begaafde kinderen op onze school.

Indien je nog vragen hebt over dit onderzoek, kunt je natuurlijk contact met me opnemen.

Met vriendelijke groet,

Esther Delaere
e.v.esch@jps-dekring.nl

Frank Storm, directeur

De Kring is een Tangentschool

Bijlage 2, Brief aan ouders.

Jenaplan Basisschool De Kring
Postbus 44 (correspondentieadres)
5120 AA Rijen
Mgr. Ariënsstraat 1 (bezoekadres)
5121 CA Rijen
Telefoon 0161 – 223987
secretariaat@jps-dekring.nl
www.jps-dekring.nl

Rijen, 23 februari 2010,

Geachte ouder(s), verzorger(s)

Sinds anderhalf jaar volg ik de HBO Masterstudie voor *remedial teacher* aan de Fontys hogeschool in Tilburg. Voor mijn afstuderen wil ik onderzoek doen naar (hoog)begaafde kinderen en hun sociaal-emotionele ontwikkeling.

Een onderdeel van mijn onderzoek is de observatie van (hoog)begaafde leerlingen in de klas en tijdens de bijeenkomsten met Jeroen van Liempt. Om dit onderzoek mogelijk te maken wil ik u drie twee vragen stellen:

1. Geeft u mij toestemming om uw kind te observeren in de klas en tijdens het werken met Jeroen van Liempt?
2. Geeft u toestemming dat uw kind een meerkeuze vragenlijst over zijn/haar welbevinden op school invult?
3. Wilt u zelf ook een meerkeuze vragenlijst over het welbevinden van uw kind op school invullen?

In mijn onderzoeksverslag zullen de verslagen en resultaten worden geanonimiseerd.

De conclusies uit mijn onderzoek zullen worden verwerkt in de beleidsnotitie m.b.t. begeleiding van (hoog)begaafde kinderen op onze school.

Zou u zo vriendelijk willen zijn bijgevoegd toestemmingsformulier in te vullen, ook als u kind niet mag deelnemen aan het onderzoek. U kunt het formulier in de bijgevoegde enveloppe in leveren op school bij de groepsleerkracht van uw kind.

Als u zelf ook deel neemt aan het onderzoek kunt u ingevulde vragenlijst inleveren bij de stamgroepsleerkracht van uw kind.

Indien u nog vragen heeft over dit onderzoek, kunt u contact met me opnemen.

Met vriendelijke groet,

Esther Delaere
e.v.esch@jps-dekring.nl

Frank Storm, directeur

Bijlage 3, Toestemmingsformulier ouders.

Jenaplan Basisschool De Kring
Postbus 44 (correspondentieadres)
5120 AA Rijen
Mgr. Ariënsstraat 1 (bezoekadres)
5121 CA Rijen
Telefoon 0161 – 223987
secretariaat@ips-dekring.nl
www.ips-dekring.nl

Rijen, 23 februari 2010,

Toestemmingsformulier deelname onderzoek sociaal- emotionele ontwikkeling bij(hoog)begaafde kinderen.

In te vullen door ouder(s)

De ouder(s) van:

voornaam:

achternaam:

geven geen / wel * toestemming aan Esther Delaere, om hun zoon / dochter te laten meewerken aan een onderzoek naar de sociaal- emotionele ontwikkeling van (hoog)begaafde kinderen op jps. De Kring.

Ja, ik geef toestemming om mijn kind te laten observeren.

Ja, mijn kind mag een vragenlijst met betrekking tot het onderzoek invullen.

Datum:

Namen ouder(s)

.....

Handtekeningen ouder(s)

.....

* doorstreep wat niet van toepassing is

De Kring is een Tangentschool

Bijlage 4, Vragenlijst collega's.

Vragenlijst leerkrachten bij onderzoek naar sociaal- emotionele ontwikkeling bij(hoog)begaafde kinderen.

1. Wat is (hoog)begaafdheid? Geef de definitie die jij zelf hanteert:
2. Heb je al eens een (hoog)begaafd kind in je groep gehad?
3. Kun je kenmerken van (hoog)begaafde kinderen noemen?
4. Pas je het onderwijs aan de onderwijsbehoeften van (hoog)begaafde kinderen aan?

5. Indien vraag 4 met ja beantwoord is, wil je dan aangeven hoe je het onderwijs aangepast hebt aan de onderwijsbehoeften van het (hoog)begaafde kind?

6. Hoe vind je dat (hoog)begaafde kinderen zich sociaal- emotioneel ontwikkelen in vergelijking met leeftijdsgenootjes?

7. Heb je ooit problemen ondervonden in het begeleiden van en het onderwijzen van (hoog)begaafde kinderen?

8. Indien vraag 7 met ja beantwoord is, wil je dan aangeven welke problemen je hebt ondervonden bij de begeleiding van (hoog)begaafde kinderen?

Bijlage 5, vragenlijst ouders.

Vragenlijst ouders bij onderzoek naar sociaal- emotionele ontwikkeling bij (hoog)begaafde kinderen.

1. Gaat uw kind graag naar school?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

2. Als uw kind niet graag naar school gaat, kunt u dan aangeven waardoor dit komt?

- ☐ Ja, omdat.....
- ☐ Nee

3. Heeft uw kind vrienden of vriendinnen op school?

- ☐ Ja, veel
- ☐ Nee
- ☐ Een paar, namelijk.....

4. Denkt u dat uw kind wel eens gepest wordt?

- ☐ Ja, vaak
- ☐ Ja, soms
- ☐ Nee

5. Maak u zich weleens wel eens ongerust over het welbevinden van uw kind?

- ☐ Ja, vaak
- ☐ Ja, soms
- ☐ Nee, nooit

6. Wordt uw kind door anderen goed begrepen?

- ☐ Ja, altijd
- ☐ Nee, soms
- ☐ Nooit

7. Denk u dat andere kinderen uw kind aardig vinden?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

8. Heeft uw kind wel eens problemen op school?:

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

9. Als uw kind problemen op school heeft, weet u dan waardoor dat komt?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, omdat.....

10. Vindt u dat de leerkracht van uw kind het onderwijs voldoende aanpast aan de onderwijsbehoeften van uw kind?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms, namelijk op het gebied van.....

11. Vindt u dat uw kind goed begrepen wordt door zijn/haar leerkracht?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

Heeft u suggesties voor betere begeleiding van uw kind?

.....

.....

.....

Bijlage 6, Vragenlijst voor leerlingen.

Vragenlijst leerlingen

1. Vind je het leuk op school?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Een beetje

2. Vind je dat je genoeg leert van je juf of meesters?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms, bijvoorbeeld.....

3. Heb je vrienden of vriendinnen op school?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Een paar, namelijk.....

4. Vind je dat je wel eens gepest wordt?

- ☐ Ja, vaak
- ☐ Ja, soms
- ☐ Nee

5. Maak je jezelf wel eens ongerust over dingen?

- ☐ Ja, vaak
- ☐ Ja, soms
- ☐ Nee, nooit

6. Begrijpen andere kinderen wat je bedoelt wanneer je iets uitlegt?

- ☐ Ja, altijd
- ☐ Nee, soms
- ☐ Nooit

7. Denk je dat andere kinderen je aardig vinden?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

8. Vind je jezelf slim?

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

9. Heb je wel eens problemen op school:

- ☐ Ja
- ☐ Nee
- ☐ Soms

10. Als je problemen hebt op school, weet je dan waardoor dat komt?

- ☐ Nee
- ☐ Ja, omdat.....

Wil je nog iets opschrijven over de school of over jezelf?

.....

.....

.....

The Social and Emotional Adjustment of Young, Intellectually-Gifted Children*

Elyse Brauch Lehman

Carol J. Erdwins

Since Terman's longitudinal investigation of gifted children, there have been numerous additional studies comparing the gifted with their average IQ peers on intellectual, academic, and achievement criteria (e.g., Flanagan & Cooley, 1966; Gallagher & Crowder, 1957; Klausmeier & Check, 1962; Klausmeier & Loughlin, 1961; Terman, Baldwin, & Bronson, 1925). Much less attention has been paid to how the intellectually-gifted child may compare to his/her chronological or mental age mates on social and emotional adjustment characteristics. This is in spite of the fact that several early theorists (Jung, 1954; Lombroso, 1891) suggested that the gifted may be predisposed to emotional instability. More recent studies have unanimously rejected this assumption and consistently find no evidence of greater emotional disturbance in gifted populations (Kennedy, 1962; Ramaseshan, 1957; Warren & Heist, 1960; Wrenn, Ferguson, & Kennedy, 1962). These studies as well as others (Haier & Denham, 1976; Lucito, 1964; Milgram & Milgram, 1976) have, in fact, found gifted students scoring higher than their average IQ peers on such traits as self-sufficiency, dominance, independence, originality, nonconformity, positive self-concept, and internal locus of control. Most of this research, however, has been done with high school or college-aged students and has used same-aged peers or normative data as the comparison group. Only one study thus far has attempted to compare younger gifted children with an older population as well as their chronological age mates. Lessinger and Martinson (1961) found a group of gifted eighth graders to be much more similar in their responses on the California Psychological Inventory to both a group of gifted high school students and the general adult population than they were to their same-aged peers.

The present study attempted to focus on the emotional and social development of the younger gifted child. Since gifted children have frequently been found to function intellectually and academically several years ahead of their chronological peers, it might be hypothesized that in the

emotional and social spheres of their lives they will also be more similar to their mental age mates. This hypothesis was tested by comparing a group of intellectually-gifted third graders with groups of average IQ third- and sixth-grade students on two personality measures which yield a variety of scores relevant to emotional and social adjustment.

Method

Subjects

Three groups of middle-class, mainly Caucasian children participated in the study. The first group consisted of sixteen very bright third graders (9 boys and 7 girls) who were enrolled in a program for the gifted and talented in a suburban public school. These children were in classrooms with other equally bright children of similar age, although "regular" third-grade classes also existed in the same school. Their Stanford-Binet (Form L-M) IQ scores ranged from 141 to 165 (mean = 152.6).

Children selected by their principals on the basis of their having IQ scores between 90 and 110 comprised the two average IQ groups: one with third graders, the other with sixth graders (8 boys and 8 girls at each level). They attended elementary and middle schools in a suburban county adjoining the one in which the gifted children resided. Mean chronological ages in years for the groups were 8-6, 8-11, and 12-8, respectively.

Procedure

The California Test of Personality—Form AA: Primary and Elementary (Thorpe, Clark, & Tiegs, 1953) and the Children's Social Attitude and Value Scales (Solomon, Kendall, & Oberlander, 1976) were administered to the children as part of a battery of tests. The intellectually-gifted children were tested individually in their homes after school hours, while the average IQ children worked on the tests in small groups at school. Although the gifted children were tested in a more familiar environment, the home testing was also more subject to distractions not present in the school setting. For all groups the testing was closely supervised. Individual items were periodically read out loud to or by the children, the children were encouraged to ask questions when the items were unclear, and two experimenters were always present during the group testing to provide more individualized attention.

The personality test requires a Yes/No decision to be made on a series of statements which are divided into twelve subtests (half measuring personal adjustment and

*We wish to thank Vincent Kashuda and Earl Williams, Fairfax County, Virginia Public Schools; Harry Bibb, Wayne Mills, Margery Hathorn, and Joe Mauck, Loudoun County, Virginia Public Schools; and the teachers, parents, and students of Pine Ridge Elementary, Rolling Ridge Elementary, and Sterling Middle School for their enthusiastic participation in this study. Our appreciation is also expressed to Sharron Hanzel and Edythe Wiggs for their competent help and insightful comments during various phases of the research; to Carol Cannerelli, Vicki Klapper, and Lynne O'Brien for assistance with data collection; and to Tim Ferguson and Gail Rae for assistance with scoring. The research was supported by a University Research Grant to the authors from George Mason University.

Bijlage 9, Mindmap Hoogbegaafdheid.

Gemaakt voorafgaande aan het onderzoek.

